

Færøsk Turisme: Mellem Bæredygtigt Potentiale og Vanetænkning

---

Studerende: Súsanna Laursen

Studienr.: 48635

Vejleder: Bo Elling

Fag: Plan, By & Proces

Afleverings dato: 28.06.14

Antal normalsider: 60 (145.900 anslag)

Indholdsfortegnelse

1.0 Indledning	3
1.1 Problemfelt/problemstilling	5
1.2 Afgrænsning/fokusering	5
2.0 Beskrivelse af genstandsfelt.....	6
3.0 Aktører i Færøernes Turismebranche	8
4.0 Metode	10
4.1 Empiri valg.....	11
5.0 Præsentation af teori og begreber	16
5.1 Turisme.....	17
5.2 Bæredygtighed	23
5.3 Turisme planlægning.....	27
5.4 Borgerinddragelse	29
5.5 Regulering og betaling	30
5.6 Forskning og information.....	31
5.7 Markedsføring og Sæson.....	32
6.0 Analysestrategi.....	33
6.1 Nuværende tilgang til turismeudvikling.....	33
6.2 Bæredygtig tilgang	38
6.3 Borgerinddragelse	39
7.0 Regulering og betaling.....	41
7.1 Regulering	41
7.2 Betaling	43
8.0 Forskning og information	45
8.1 Forskning.....	45
8.2 Information.....	46
8.3 Markedsføring og Sæson.....	47
8.4 Regulering af transport.....	48
9.0 Opsamling/diskussion	51
10.0 Konklusion.....	53
11.0 Litteraturliste.....	54
12.0 Bilagsoversigt	58

1.0 Indledning

I den moderne vestlige verden har vi en del disponible materiale goder i forhold til resten af verden. Vi vil nu bevæge os væk fra det håndgribelige over til det uhåndgribelige. Oplevelser, følelser og atmosfære. Nu er det ferieminder vi sætter større pris på end håndgribelige souvenirs. Vi realiserer os selv igennem vores rejser. Rejser der nu skal have en form for mening. Rejser som betyder noget særligt – vi er ikke en turist i mængden, men vi vil gerne føle, at destinationen er noget særligt. (Sundbo & Sørensen, 2013)

For at opnå denne selvrealisering efterspørger vi identitetsskabende og autentiske oplevelser, som kan opleves på forskelligvis. En kendt kilde til selvrealisering er igennem fænomenet *at rejse*, hvilket kan hænge sammen med det stigende antal rejsende rundt om i verden de seneste årtier. (Sundbo & Sørensen, 2013)

Denne udvikling har samtidig positioneret turismen som en af de største industrier i verden og et af de mest mærkbare sociale og økonomiske fænomener i dette århundrede. I kraft af den voksende turisme er det meget sandsynligt, at turisme vil sætte endnu flere spor i vores samfund. Tidligere forskning har oftest fokuseret på de økonomiske effekter af turisme dog har mange forskere i den senere tid pointeret betydningen af at se udover de økonomiske indvirkninger og inkludere de sociale, kulturelle, miljømæssige effekter (Lankford & Howard, 1994; Hall, *Tourism Planning policies, processes and relationships*, 2008; Deery & Jago, 2010; Pizam, 1978; World Tourism Organization).

Europa er på førstepladsen (Girand & Nijkamp, 2009, s. 47) med antal ind- og udrejsende. Vesteuropa er tæt fulgt af Sydeuropa og Nordeuropa. Der er en voksende tendens mod anderledes rejsemål af kortere varighed frem for badeferier. Storbyerne oplever i stigende grad denne vækst, som også kan mærkes i udkantsområder udenfor sol-og-strand områderne (Sundbo, 2014). I takt med det stigende antal turister skærpes den globale konkurrence. Flere turister medfører vækst i økonomien, jobskabelse og fornyet infrastruktur, som destinationerne alle vil have en del af.

Et fænomen der længe har haft turisme forskeres interesse er ø-turisme. Øer menes at være særligt attraktive for turister, da de differentierer sig fra fastlandene med særlig natur, klima og en fornemmelse af isolation. Litteraturen fokuserer mere på øer med varmt klima i forhold tilsvarende øer med et koldere klima. Ifølge Baldacchino (2006) er tendensen ved at vende og de øer med koldere klima er ved at fange både turisternes og akademikernes interesse. Dette kan kædes sammen med den stigende interesse for nye og autentiske oplevelser. (Baldacchino, 2006)

På trods af at alle øer er unikke, er der er nogle fællestræk ved koldt vands øer, på samme måde det gør sig gældende ved de varme øer. (Baldacchino, 2006, s. 186)

Et fælles karaktertræk er, at de har oplevet økonomisk modgang de seneste 40 år (Látková & Vogt, 2011). Grønland, Island, Vestnorge og Færøerne er alle en del af Vestnorden. Disse områder har haft begrænsede indtjeningsmuligheder, som i nogle tilfælde har været sæson betinget som eksempelvis fiskeri og landbrug.

Disse er i tilbagegang, og derfor er det nødvendigt at søge nye veje for at variere og stabilisere nationaløkonomien. Her kan turisme være en oplagt indtægtskilde, hvorpå områderne kan bruge de tilgængelige naturlige ressourcer til at tiltrække turister.

Øer er derudover særlige steder, med naturmæssige attraktioner for turister, der stiller særlige krav til bæredygtighed. Tusindvis af øer rundt omkring i verden danner grundlag for de mest eftertragtede destinationer såsom Hawaii, De Kanariske Øer, Galapagos øerne og Island for at nævne nogle få. Fælles for dem er, at den mystik der forbindes med øerne er en kombination af anderledes livsstile, indfødte kulturer, unikke landskaber, flora og fauna og hav og kyst ressourcer. For at bevare denne mystik er det nødvendigt at implementere bæredygtige principper i turismepolitikker i alle områder, både økonomiske, miljømæssig og sociokulturelle (Látková & Vogt, 2011).

Færøerne står over for nogle alvorlige samfundsproblemer, hvor affolkning er et af de største. Ydermere rejser de unge væk for uddannelsens skyld, hvoraf kun halvdelen vender tilbage. Især kvinderne vender ikke tilbage, hvilket skaber en demografisk ubalance. Færøerne, et udkantsområde, er selv et land med mange mindre udkantsområder, hvor befolkningstallet også er dalende. Tendensen er som i andre lande, at folk bosætter sig i storbyerne, hvor der er størst mulighed for at få et arbejde og uddanne sig (Danmarks Radio).

Færøernes hovederhverv er fiskeri, men der skal noget mere til for at stabilisere økonomien end det. Færøerne har valgt at satse på turisme. Dog er antallet af turister ikke på det ønskede niveau endnu. Og i forhold til Færøernes naboer Island er de langt bagud. Færøerne har længe været involveret i turisme men måske ikke så proaktive som nu. Der har været eksterne kræfter der har gjort sit til at omverdenen har fået øjnene op for Færøerne og som efterfølgende har øget om erhvervsmulighederne indenfor lokal turisme.

Rejsemagasinet "National Geographic Traveler" (NatGeo) skrev i 2007 et portræt af Færøerne som et led i en større læserundersøgelse. (Visit Faroe Islands) Formålet var at finde et kvalificeret bud på, hvilket ø-samfund var det mest attraktive rejsemål i verden. National Geographic adspurgte 522 rejseeksperter, hvilke af de 111 ø-samfund rundt om i verden, de synes var det mest interessante rejsemål. Færøerne blev efterfølgende kåret som nummer et og kunne ses på forsiden i november 2007 udgaven af bladet. NatGeo beskriver Færøerne som: "*Authentic, unspoiled, and likely to remain so[...]remote and cool, and thus safe from overcrowding.*" (Visit Faroe Islands)

Med denne uvurderlige promovring og tilkendegivelse fra omverdenen ser det ud til at der er nye tider på Færøerne i forhold til turismeudvikling. I 2012 er der et markant øget fokus rettet imod turismen. Færøerne er stadig i udviklings- og opstartsfasen. I 2012 skete der en omstrukturering af Færøernes turistråd; *Visit Faroe Islands*. Det gamle turistråd blev nedlagt, og nu er det med ny ledelse, nyt brand, fordoblet økonomisk bevilling og en ambitiøs ny strategi med tilhørende slogan "Unspoiled, Unexplored, Unbelievable", at Færøerne skal styrke og forbedre deres position som turistdestination.

1.1 Problemfelt/problemstilling

Færinger har generativt gennem historien altid været vant til bevægelsesfrihed i naturen og at leve under naturens vilkår uden indblanding. Denne frihed har været opretholdt af sociale mekanismer, hvilket har opretholdt en balance i forhold til naturen. Disse indbyrdes bindinger har sørget for, at man ikke har overskredet naturens tolerance, da det har været i alles interesse ikke at overudnyttede de fælles arealer til eksempelvis fåreavl. Denne ”naturskabte” sociale situation er nu under nedbrydning og kan ikke længere opretholdes i og med, at der sker en affolkning af mennesker og ændringer i de økonomiske forhold. Netværk og traditioner der har været balanceskabende nedbrydes, hvilket øger et behov for nye erhverv.

Her kan turisme være en mulighed for at sikre liv i udkantsområderne med den uspolerede natur og mangfoldige fugleliv som tiltrækningskraft. Derfor afhænger Færøerne ligefrem af disse naturlige ressourcer, hvilket stiller høje krav til planlægningen således, at udviklingen sker på en hensigtsmæssig måde.

Øget turisme vil påvirke naturområderne på en anderledes måde en tidligere oplevet. Derfor er det vigtigt at etablere nogle nye menneskelige former for sociale mønstre. Dette sker ikke af sig selv, men kræver planlægning.

I skrivende stund findes der ikke meget forskning omhandlende færøsk turismeudvikling, hvilket understreger relevansen for at gennemføre denne undersøgelse.

Der er et reelt behov for Færøerne at tilstræbe sig flere turister eftersom dette, som nævnt tidligere, kan være med til at skabe en mere dynamisk samfundsøkonomi, samt at turismen kan være en faktor i at bibeholde liv i udkanstormråderne.

Det skal dog understreges, at når det er naturen, der promoveres er det essentielt at undersøge, hvordan turismen kan udvikles, uden at den undergraver det fundamentet, den beror på. Naturen på Færøerne er barsk men samtidig skrøbelig - hvilket bringer mig videre til selve problemformuleringen:

Hvordan kan man med planlægning medvirke til udviklingen af et turismeerhverv på Færøerne således at det gavner hele landet og samtidig ikke ødelægger det naturgrundlag turismen beror på?

a) Hvorfor skal turismeudvikling planlægges?

b) Hvilke specifikke forudsætninger er der for turisme på Færøerne?

1.2 Afgrænsning/fokusering

På grund af genstandsfeltets omfang og kompleksitet, kræver det, at jeg afgrænser mig fra nogle perspektiver i forbindelse med turisme. Eftersom det er naturen, der sælges, er det især her jeg vil lægge mit hovedfokus – mere specifikt er det med henblik på udvalgte særligt sårbare natur områder på Færøerne.

Med *naturen* refererer jeg til *naturens miljø*. Jeg kommer altså ikke ind andre aspekter af miljøet, så som det sociale miljø, klima og så videre. Jeg mener det er vigtigt at først og fremmest at få et overblik over det overordnede billede. Eftersom det samlede billede, med dets udfordringer og muligheder ikke er udforsket eller står mig klart, er der her jeg vil lægge mine kræfter. I forhold til *naturen* vil jeg tage udgangspunkt i min empiri og teori, da der ikke er foretaget nogle undersøgelser af turisme eller potentielle indvirkninger den kan have på den færøske natur.

2.0 Beskrivelse af genstandsfelt

2.1 Færøerne

Færøerne er placerede i nordatlanten mellem Shetland og Island. Færøernes areal er omkring 1,400 km² med en befolkning på omkring 50.000 (Brandt, 2010).

Det var først i slutningen af 1970erne og tidligt i 1980erne, at der blev foretaget massive offentlige investeringer i infrastruktur. Dette betyder, at 85% af den færøske befolkning er knyttet sammen med en times kørsel hvor færge og helikopter forbinder resten af befolkningen (Bilag 1).

Dyrelivet er præget af får, hvor bestanden ligger på omkring 70.000. Der er også et rigt fugleliv på øerne, der tiltrækker ontologer og fugle entusiaster fra hele verden (Visit Faroe Islands).

På Færøerne spiller vejret en stor rolle, og det omskiftelige vejr er et af kendetegnene ved Færøerne, og det er ikke ualmindeligt at opleve alle årstidens vejrtyper på en og samme dag. Dog er det færøske klima mere tempereret om vinteren, hvor der sjældent opleves temperaturer under frysepunktet. Den gennemsnitlige temperatur ligger på 3,5° C om vinteren og 12° C om sommeren.

Siden 1948 har Færøerne været en selvstyrende del af det danske kongerige. Landet har sin egen lovgivende forsamling, lagtinget og sit eget flag (Visit Faroe Islands).

Færøerne har sit eget sprog, færøsk, som har rødder i det oldnordiske sprog. Færinger er generelt gode til sprog og forstår mange af de nordiske sprog samt engelsk – det gælder især de unge generationer, hvilket gør den nuværende generation af Færinger i bedre stand end nogensinde til at tage imod besøgende fra udlandet uden, at der opleves nogen form for sprog barriere.

For at understrege mangfoldigheden på Færøerne kan der nævnes, at der både findes Gastronomi og kultur på højt niveau. Eksempelvis tiltrækker både restaurant KOKS og G! Festival turister fra hele verden som vil opleve noget helt særligt i unikke omgivelser.

Udover ovennævnte er det stadig naturen, der fungerer som Færøernes bedste salgspointe. Udbuddet af guidede vandreture, overnatningsmuligheder og sejlture er voksende.

Specielt er det naturoplevelser som birdwatching, som er populært (Visit Faroe Islands). For at skabe kontekst senere er det vigtigt at nævne øerne Mykines og Nólsoy som er kendt for deres mangfoldige fugleliv og som for nyligt er blevet godkendt som Ramsarområder (Bilag 2).

2.2 Mykines

Mykines ligger længst mod vest og har et areal på cirka 10 km². Der er mellem 10 til 15 fastboende mennesker på Mykines, hvilket er en del mindre end for 60 år siden, hvor indbyggertallet lå mellem 160-180 mennesker. (Mykines Sp/f)

Visitfaroeislands.com beskriver Mykines som et paradys for mennesker, der efterlyser fred og ro. Øen er hjemsted for tusinder af trækfugle, der yngler på Mykines om sommeren.

Om sommeren er det især søpapegøjen som dominerer øen, og det er denne facinerende lille fugl, der er en af øens hovedattraktioner.

"Dens vil-lighed til at posere med det farve-strålende næb fyldt med fisk har gjort den til et yndet fotomotiv for enhver spirende ornitolog" (Visit Faroe Islands).

Udover det rige fugleliv lokker Mykines mange turister til øen med fantastiske vandreture.

Ifølge visitfaroeislands.com vælger mange besøgende at bruge flere dage på Mykines, da der er for meget at se på én enkelt dag. Blandt andet kan nævnes de fritstående klipper, der omgiver øens fyrtårn, som tilbyder en enestående udsigt samt Mykinesholmen med sin koloni af suler. Sulen har valgt denne vestlige udpost på Færøerne til deres hjem, som er det eneste sted på landet, og på lang afstand kan man eftersigende se fuglene sidde på toppen af holmen med deres unger.

Mykines kan være svært adkommeligt i dårligt vejr, derfor anbefales der, at man tager ud til Mykines så snart metrologerne lover godt vejr. Det er muligt at komme til Mykines med båd eller helikopter et par gange om ugen alt efter sæson.

Ydermere udbydes der arrangerede ture til Mykines med forplejning og guide. En af disse er "Hos Eddie" på Mykines, som tilbyder en autentisk oplevelse med traditionel mad fra det færøske tørrehus (Mykines Sp/f).

2.3 Nólsoy

Nólsoy er som Mykines en af Færøernes "små øer" samtidig er den en del af Tórshavns kommune. Øens areal er 10 km², og øen ligger cirka fem km. øst for Tórshavn.

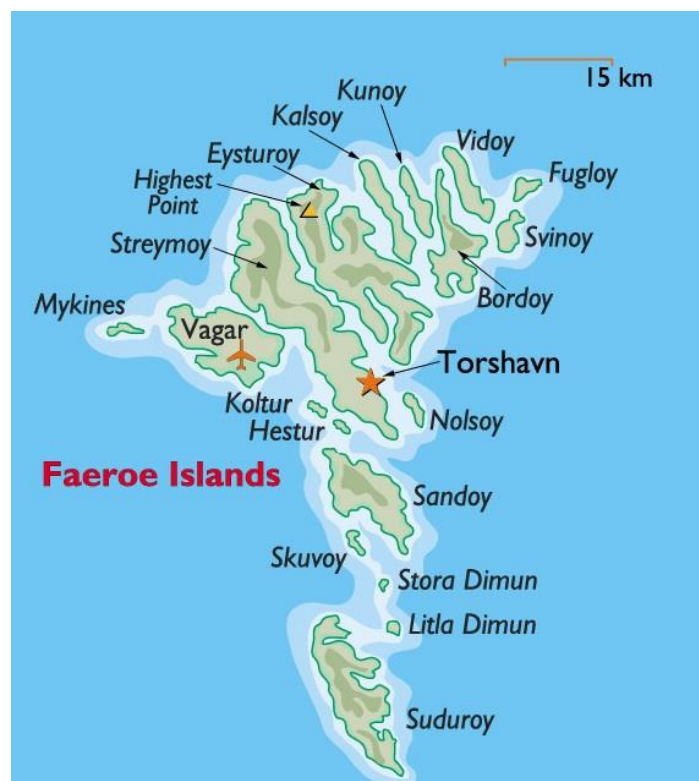
På Nólsoys hjemmeside beskrives øen som følgende:

"De 20 minutter, det tager at sejle fra Tórshavn til Nólsoy, er 20 minutter, hvor du skal omstille dig fra det larmende byliv til det fredelige bygdeliv – at besøge øen er som at besøge"

en anden verden. Her er kun få biler, og nærheden med naturen føles som en gave, du ikke vidste du ønskede dig (Nólsoy)”.

Her kan man opleve verdens største koloni af stormsvaler, som er en lille fugl, der kun flyver om natten. Guide på disse ture er som regel den lokale og Færø-berømte fuglekender Jens-Kjeld Jensen (Visit Faroe Islands).

Udover de førnævnte ramsarområder i Mykines og Nólsoy er der også på Sandoy et fredet klit område ved navn ”Mølheyggjar”, hvor der findes nogle helt særlige dyrearter. Der er blandt en meget speciel art af sommerfugle, som kun findes i ”Mølheyggjar” og i Island - dens nærmeste slægtning er at finde i det sydlige Tibet. Derudover findes der flere sjældne arter af edderkopper i området. Dette har medført en fredning af området.(Bilag 2)

Kort over Færøerne – faroeislands.com

3.0 Aktører i Færøernes Turismebranche

3.1 Visit Faroe Islands (VFI)

Flere udenlandske turistråd har inkluderet benævnelsen ”visit” i deres titel, og det samme er gældende for Færøerne. VFI skal betragtes som den færøske pendant til VisitDenmark eller VisitSweden og fungerer ligeledes som den offentlige branche-organisation.

VFI har, som tidligere nævnt, undergået en turbulent tid de seneste år. Det blev genetableret den 26. maj 2011 og året efter i 2012 fik VFI en ny direktør i Guðrið Højgaard, som tidligere har arbejdet med turisme i Sverige.

For at få lidt mere frihed og for at undgå at være del af en politisk agenda, fungerer VFI nu som et offentligt aktieselskab. VFI's hovedopgave er markedsføringen udadtil samt promoveringen af Færøerne som rejssemål. Udover det har de påtaget sig rollen at koordinere aktører og sælge Færøerne. En opsummering af VFI's nyeste strategi bliver præsenteret og udforsket senere i metodeafsnittet. (Bilag 4)

3.2 Atlantic Airways (AA) – er det nationale luftfartselskab og fungerer som den eneste udbyder af flyrejser til og fra Færøerne i øjeblikket. Ud over regelmæssige ruter til Danmark strækker rutenettet sig til England, Island, Italien, Spanien, Egypten og Norge. Nogle af destinationerne beflyves kun i højsæson, men Danmark, Island og Norge beflyves året rundt.

Med tre nye Airbus fly har de en moderne flåde med en operationel rækkevidde, der strækker sig over hele den nordlige halvkugle. AA kan derfor transportere turister og erhvervsrejsende direkte til og fra Færøerne fra de fjerneste afkroge.

AA rolle i det færøske samfund er derfor ikke at undervurdere, da de på nuværende tidspunkt har ansvaret af al lufttrafik både til/fra Færøerne men også lufttraffiken mellem øerne med deres tre helikoptere (Atlantic Airways).

3.3 Smyril Line (SL) – er et internationalt rejse- og fragtselskab med afdelinger på Færøerne, Island, Danmark og Tyskland. Nörrona er Smyril Lines passagerskib og man kan med Nörrona komme på minicruise i Nordatlanten. Herudover tilbyder Smyril Line også en række pakkerejser i de nordiske lande (Smyril Line).

Udover de tre ovenfornævnte hovedaktører er der enkelte aktører jeg kort vil nævne, men da de ikke bliver brugt i selve opgaven vil beskrivelsen være kort og overfladisk for at påvise, at der er flere organisationer på Færøerne som gør deres for turismen på Færøerne, men bare ikke i lige stort omfang som VFI, AA eller SL.

Ferðavinnufelagið (FVF) er en brancheorganisationen for de private turismeaktører, hvis primære opgave er at skabe et fælles interessegrundlag for turismen og gøre turismeindustrien til en central del af den færøske økonomi (House of Industry).

Der er to hoved incoming organisationer, som beskæftiger sig med inkommande turisme på Færøerne. 62°N og Green Gate Incoming. Sammen står de for at arrangere en stor del af overnatningerne, billeje og andre aktiviteter på Færøerne.

Virksomheden Gist & Vist er den største servicevirksomhed på Færøerne. Deres portefølje inkluderer 13 restauranter/caféer og tre hoteller spredt ud over Øerne. Rangerende fra fine-dining til fastfood og to til fire stjernet hoteller.

Men som nævnt tidligere, disse er ikke i fokus i opgaven og er ikke vurderet til at være relevante for opgavens problemstilling, men er inkluderet for at påvise mangfoldigheden af aktører i turismebranchen på Færøerne.

4.0 Metode

For at kunne give et kvalificeret bud på de forudsætninger der skal bringes tilstede for at opnå en bæredygtig turismeudvikling, har jeg gjort mig nogle overvejelser omkring, hvordan dette skal gribes an.

Materialet på området er begrænset. Derfor benyttes der en kvalitativ forskningsmetode for på den måde at opnå indsigt i færøsk turisme. En stor del af det indsamlede empiri er via kvalitative interviews. Kvalitative interviews med udvalgte nøglepersoner skaber et bredt og varieret datafelt, som giver den nødvendige indsigt for at kunne analysere og forstå de idéer og postulater, som præsenteres. Dette er forskelligt fra en kvantitativ metode, som er mere hypotese orienteret. (Newton, 2010)

Min problemformulering lægger op til en forklaring af et komplekst fænomen, hvor observationer og spørgeskemaer ikke ville kunne danne grundlag for et kvalificeret svar. Formålet med kvalitative interviews er at opnå en bred og gyldig forståelse igennem enkelte elementer. Derfor kræver det en fortolkning af alle de enkelte elementer for at forstå helheden. Mennesket har altid fortolket for at kunne forstå sig og begå sig i denne verden. Dette er en indgroet del af det at være menneske (Kristensen, 2007).

Derudover handler det også om at forstå de enkeltes personers livsverden, og gå ud fra at virkeligheden er den, som mennesker opfatter den som. Jeg tillægger mig derfor med det kvalitative forskningsinterviews en hermeneutisk og fænomenologisk videnskabsteoretisk retning.

Færøsk turisme er et forholdsvis uudforsket område. Der findes stort set kun enkelte overordnede strategier. Derfor benyttes en eksplorativ tilgang til feltet for at skabe et overblik over den nuværende situation og for at finde ud af, hvilke komponenter der skal til for at udvikle en bæredygtig turisme. Jeg har også en personlig interesse for feltet, da jeg snart har tænkt mig at gå imod strømmen, og vende tilbage til øerne og ønsker at vende hjem til et bedre samfund. Derfor finder jeg det relevant at undersøge, hvorledes man med planlægning kan opnå et mere bæredygtigt turismeerhverv samt opnå bedre økonomisk stabilitet, der også gavner de fremtidige generationer. I forlængelse deraf er det imperativt at Færøerne gør sit yderste for at bevare de naturlige ressourcer.

I begyndelsen af processen, havde jeg det indtryk, at Færøerne ikke var klar til turisme, og at det egentlig ikke var noget de fleste borgere ønskede. Igennem processforløbet har jeg hele tiden opnået nye forståelser af feltet og erkender, at når processforløbet er færdigt har jeg stadig ikke opnået en form for objektiv sandhed. Dette skyldes, at elementerne hele tiden forandres især i forbindelse med udviklingen. Dog er jeg gået fra en idé om at Færøerne ikke er klar til turisme, til en idé om, at Færøerne ikke kan undvære turisme. Dette vil jeg komme nærmere ind på senere i opgaven.

Den indsamlede empiri består endvidere af artikler og den nationale strategi samt eksempler fra andre lande, der bliver præsenteret løbende i teori afsnittet. Med disse eksempler er

hensigten ikke at sammenligne dem med Færøerne, men skal forstås som paralleleksempler, der understøtter den valgte teori.

4.1 Empiri valg

I dette afsnit vil jeg redegøre for mit valg af empiri samt hvordan jeg empirisk arbejder i projektet. Derudover vil jeg redegøre for den kvalitative metode og uddybe hvilke tanker jeg har gjort mig i forhold til empiriindsamlingen.

4.1.1 Markedsføringsstrategi

Den nationale turisme strategi er udarbejdet af VFI i 2013. Dens hovedformål er at kortlægge, hvordan man gør Færøerne mere synlige på den globale scene. Der er ikke tidligere blevet ført statistik over færøsk turisme, men der eksisterer nogle vejledende tal fra FVF.

Ifølge disse tal har Færøerne haft en turismeomsætning på 400 millioner kroner i 2012, som dækker over ca. 10.000 overnatninger. VFI vurderer, at disse tal er alt for små, og at der findes et uudfriet potentiale på Færøerne i forhold til turisme. Ud af de estimerede 90-100.000 årlige turister er 52.000 af disse cruise gæster, som kun opholder sig et par timer på Færøerne.

Siden d. 1. januar 2013 har Hagstovan (Færøernes Statistik) indsamlet turismedata, hvilket er en forudsætning for målbarheden af turismeerhvervet. Visionen hos VFI er at samle, samarbejde og sælge Færøerne som turistdestination. VFI fokuserer på at udvikle en bæredygtig turisme industri, der skal fungere som basiserhverv for den nationale økonomi med omtanke for lokalbefolkningen, miljøet og økonomien (Bilag 4)

Selve strategien vil danne grundlaget for min analyse for på den måde at komme frem til den bedste løsning, hvad angår forudsætningerne for en bæredygtig turismeudvikling på Færøerne.

4.1.2 Artikler

Da der er så stort fokus på turisme i skrivende stund på Færøerne, har jeg ladet mig inspirere af de artikler, der bliver skrevet løbende i processen. Artiklerne viser en bekymring for de mulige effekter af turisme, og beboernes forsøg på at tage sagen i egen hånd. Disse artikler vil understøtte mine teoretiske argumenter og vil blive præsenteret senere i analysen.

4.1.3 Interview

Som nævnt tidligere har jeg valgt at foretage interviews med eksperter og nøglepersoner indenfor turisme området for at få et bedre og mere kvalificeret indblik i branchen. Nedenfor følger en kort gennemgang af disse.

Guðrið Højgaard er chef for VFI, og det er samtidig Guðrið, som har stået i spidsen for den øgede fokus på færøsk turisme. Interviewet har givet mig en del information og indsigt i, hvorledes man har grebet turismen an på Færøerne. Derudover har jeg også fået indsigt i

noget mere generel viden om færøsk turisme samt mulighed for at bekræfte og afkræfte mine egne fordomme og forforståelser omkring Færøerne og turisme (Bilag 5).

Jeg har desuden valgt at interviewe Allan Skaalum og Maria á Lofti, som begge var til stede under interviewet. Allan besidder en bred viden omkring turisme på Færøerne i kraft af hans rolle som Salgs- og Marketing direktør for AA samt hans formandspost i FVF.

Maria á Lofi er relevant, da hun ligeledes arbejder i Marketing afdelingen hos AA og har været i branchen i over 30 år. Jeg fik en del information fra dette interview heriblandt viden omkring de miljømæssige, sæsonbetonede problematikker og Færøernes forhold til resten af norden, samt en bekræftelse af stigende aktivitet af turister. Det var ligeledes her mit fokus skiftede, da min forforståelse blev udfordret, og jeg blev opmærksom på, hvor sårbar den færøske natur egentlig er (Bilag 6).

For at få et indblik i den færøske turisme politik har jeg valgt at interviewe Færøernes erhvervsminister Johan Dahl og Fuldmægtig Jóhan Pauli Helgasson, som har turisme som et af sine ansvarsområder. Dette interview bekræftede mig i, at der er nogle mangler, som vil blive fremført i analysen (Bilag 7).

Derudover har jeg interviewet Jens Kjeld Jensen, som er Færøernes lokale ekspert i fugle, flora og fauna. Han har sin egen hjemmeside, hvor han har udgivet en mangfoldig række af artikler og undersøgelser af de færøske dyrearter. Jens Kjeld blev endvidere kåret som årets miljøperson i 2010 for sit arbejde (Jensen). Interviewet har givet mig indsigt i den færøske naturs velgående og et indblik i sårbarheden af denne. Jens Kjeld bidrog yderligere med en præcisering af min problemstilling (Bilag 2).

Til sidst har jeg interviewet miljø biologen Finnur Lützen omkring reguleringer i forhold til naturen og om, hvordan naturen belastes af mennesker (Bilag 8).

Derudover var jeg på Island for at finde inspiration, hvor jeg har interviewet to nøglepersoner indenfor islandsk turisme. Ingi Thór Gudmundsson, Salgs- og Marketing chef for Air Iceland og Linea Arnórsdóttir Marketing og PR chef for Promote Island. Interviewene gav mig et overordnet billede af den islandske turisme, og nogle af de problematikker de står overfor. Da jeg fokuserer på Færøernes forhold specifikt er det derfor vigtigt at pointere, at jeg ikke ønsker at sammenligne situationen på Island med Færøerne, derimod vil jeg bruge nogle parallelle eksempler fra Island i min analyse på samme måde, som jeg bruger eksempler fra andre øsamfund for at understøtte nogle pointer (Bilag 9:10).

4.1.4 Interviewmetode

Overordnet findes der to forskellige typer af enkeltmandsinterviews det *sonderende-* og *dybdegående* interview. Begge er brugbare med henblik på at interviewe professionelle.

Min interviewmetode skal ses som en kombination mellem det sonderende- og dybdegående interview. Jeg har valgt denne metode, da jeg ønsker at opnå viden omkring turisme på Færøerne og samtidig få et detaljeret billede af feltet (Kristensen, 2007, s. 282).

Det *sondrende* interview handler om at indsamle information om emner, hvor man i forvejen kun kan finde begrænset viden om, hvilket som nævnt indledningsvis er tilfældet med

materiale om færøsk turismeudvikling (Kristensen, 2007, s. 282-283). Ifølge Kristensen kan disse to interviewformer med fordel supplere hinanden, og det kan også være relevant at kombinere dem i ét og samme interview, hvilket det er i mit tilfælde. Mit interview har altså to formål; for det første at indsamle viden om Færøernes turismeudvikling og for det andet at få nøglepersoners perspektiver på færøsk natur og turisme (Kristensen, 2007, s. 282-283).

De udvalgte nøglepersoner sidder i hver deres position på området og derved må formodes at have forskelligt perspektiv på, hvordan og hvorledes denne udvikling skal ske. Derfor tillægger jeg mig følgende definition af kvalitativt forskningsinterview:

”Kvalitative forskningsinterviews er interviews, hvis formål er at indhente og fortolke information om en given problemstilling, hos personer der forventes at have viden om den.” (Kristensen, 2007, s. 284).

Strukturen af mine interviews har været semistruktureret. Ifølge Kvale er et semistruktureret interview: *”[...]Et interview, der har til formål at indhente beskrivelser af den interviewedes livsverden med henblik på at fortolke betydningen af de beskrevne fænomener.”* (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 19). Altså åbne interviews, hvor mine eksperter har haft mulighed for at beskrive fænomenet nuanceret. Samtidig har jeg mulighed for at gå helt tæt på nogle emner, som jeg undrer mig over og derved udfordre min forforståelse. For at strukturere mine interviews har jeg udført en interviewguide. Dette har jeg gjort for at sikre mig, at jeg kommer ind på de relevante emner, og således at alle interviews kommer ind på de samme emner. Jeg har holdt mig til brede temaer som turismepolitik, forskning, bæredygtig-udvikling, turismeudvikling, folket og miljøet og tilladt eksperterne at beskrive deres livsverden. Det er ifølge Kvale & Brinkmann (2009) også vigtigt at have en ’bevidst naivitet’ for at opnå denne beskrivelse. (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 48). Min spørgeguide har fungeret som et hjælperedskab under mine interviews, og er udarbejdet på baggrund af en række relevante temaer. Dog vil jeg pointere, at jeg undervejs har været åben for nye spørgsmål, så spørgeguiden er ikke fulgt slavisk men har fungeret som en retningslinje (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 45). Under interviewene, der specifikt er rettede imod naturområder, har jeg ikke spurgt ind til de andre temaer, da disse personer er eksperter på et specifikt område; naturen og derfor har det ikke været relevant at spørge ind til de andre områder.

Jeg har før interviewet forklaret mine interviewpersoner, hvad projektet handler om, og i starten af interviewet spurgt dem om deres tilknytning til den færøske turisme. Kristensen mener at alle interviews skal indeholde en præsentation samt interviewets formål, men hun mener ikke, at det er nødvendigt at spørge ind til interviewpersonernes stilling (Kristensen, 2007, s. 285). Dog har jeg gjort det i dette tilfælde, da turisme overlapper mange områder, og da eksperterne er tilknyttet turisme gennem forskellige aktiviteter, som jeg kunne have overset (Kristensen, 2007, s. 285).

Jeg har været opmærksom på at planlægge temaerne således, at de passer til den aftalte tid med interviewpersonerne. Dog var de alle interesserede i at tale om emnet, så dette var ikke et problem (Kristensen, 2007, s. 285).

Jeg er bevidst om det asymmetriske statusforhold der typisk vil være mellem studerende og eksperter. Dette har jeg taget højde for ved blandt andet at have et grundlæggende kendskab til feltet. Ved at have denne indsigt mener jeg at ”[jeg, som interviewere] vil få respekt og være i stand til at opnå en vis grad af symmetri i interviewrelationen” (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 167; Kristensen, 2007, s. 287).

I slutningen af interviewet har jeg haft for øje at afslutte med mere neutrale spørgsmål, hvor jeg for eksempel spørger ind til feltet på en bredere måde. Dette gøres ved at spørge om de har noget at tilføje: ”Mener I at Færøerne er klar til turisme?” ”Er der andre ting I har at tilføje” jeg spørger altså ikke ind til noget helt specifikt men holder det åbent. Ifølge Kristensen kan dette hjælpe til at belyse nogle relevante ting, som ellers ikke har været berørt (Kristensen, 2007, s. 285).

4.1.5 Kontakt til interviewpersonerne

Det kan som Kristensen også siger være svært at få interviewaftaler i stand med professionelle og nøglepersoner, og det kan variere hvordan henvendelser fra studerende bliver modtaget, hvilket gør, at det kan være nødvendigt at afsætte god tid til dette. Kristensen fremhæver derfor betydningen af personlige netværk og institutionel tilknytning, som kan virke udslagsgivende i forhold til at skaffe interviewaftaler med nøglepersoner og professionelle, hvor man videre har mulighed for at henvise til allerede aftalte eller foretagne interviews. Kristensen påpeger; er man først inde, kan det være lettere at få interviewene i hus (Kristensen, 2007, s. 286). Denne fordel har jeg også oplevet. Jeg har selv fået interviewaftaler igennem mit personlige netværk, og derudover er de små forhold på Færøerne med til at lette adgangen til for eksempel politikere. Jeg har også erfaret, at det hjælper at fremhæve, at jeg har interviewet andre nøglepersoner på området.

Jeg har kontaktet nøglepersonerne via mail og har fra alle fået hurtig og positiv respons og har gennem hele projektforsløbet oplevet stor velvilje fra eksperternes side.

4.1.6 Udførelse af interviewene

Undervejs i interviewene har jeg været opmærksom på at give interviewpersonen tid og plads til at snakke om det pågældende emne, da dette ifølge Kristensen kan give bedre forudsætninger for et brugbart empirisk materiale (Kristensen, 2007, s. 287). Det giver mig derved bedre forudsætninger for detaljerede besvarelser og vurderinger, og det giver mig også en god indsigt i, hvad den interviewede forstår og mener i forhold til det pågældende emne til videre brug i analysen. Endvidere må jeg sætte mig selv ind i interviewpersonens måde at forstå og fortælle omverdenen på og uddybe mine spørgsmål, så de passer til denne, hvilket skaber et mere validt resultat (Kristensen, 2007, s. 287). Dog har interviewene med henholdsvis fugleeksperten og miljøbiologen været lidt anderledes, da dette er mere specifikke temaer, og derfor har det mest været dem, der har fortalt, mens jeg har lyttet

Da jeg ikke har haft mulighed for at tage op til Færøerne og foretage alle mine interviews, har jeg valgt at lave et af interviewene over Skype. Dette gør samtidig, at interviewet bliver mindre personligt, end ved et face-to-face interview, men da der er tale om en ekspert på sit område, forventer jeg ikke, at det vil få den store betydning for interviewets resultat. Ifølge Steinar Kvale og Kristensen er eksperter vant til at blive udspurgt og derfor kæver mindre

personlige rammer ved et interview (Kristensen, 2007, s. 287; Kvale & Brinkmann, 2009, s. 167).

Jeg vil igennem analysen benytte disse interviews i kombination med min teori, artikler og strategier. I takt med at jeg igennem min interviewguide har valgt at opbygge interviewene omkring nogle forudbestemte emner, er det nemmere at finde de passager, som er relevante i forhold til analysen. Men da jeg i kraft af min semistrukturerede interviewform ikke er 100 procent fastlåst, er jeg åben for nye og mere relevante emner, der kan opstå, hvorfor jeg har valgt at læse interviewene igennem flere gange for at sikre mig, at disse ikke bliver overset.

Jeg har ud fra min emneinddeling læst datamaterialet igennem med fokus på flere forskellige kodninger, som tager udgangspunkt i de emner, som jeg igennem min teori har fundet betydningsfulde i forhold til at kunne sige noget kvalificeret om turismeudvikling på Færøerne. Mine kodningsemner er: Planlægning, forskning, bæredygtighed, strategi, turisme, indvirkninger og natur.

4.1.7 Transskribering

For at bruge min indsamlede empiri, har jeg valgt at transskribere alle interviews for at gøre det nemmere at bruge i analysemæssige sammenhænge. En forudsætning for at et interview kan dokumenteres og transskriberes er, at det bliver optaget (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 201).

Jeg har valgt at optage alle interviews med diktafon funktionen på henholdsvis en iPhone og en iPad. Da det er vigtigt med så præcise optagelser som muligt, har jeg optaget via to forskellige medier for at sikre, at der ikke opstod nogle tekniske uheld eller lydæssige forstyrrelser. Alle interviews foregik i lukkede mødelokaler eller kontorer, så dette var ikke et problem for mit vedkommende (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 201).

Transskribering er en tidskrævende process. På trods af det har jeg erfaret, at det ikke kan betale sig at springe over, da man før eller siden bliver tvunget til at transskribere. Dog er det ikke nødvendigt at transskribere alle detaljer, men det afhænger af, hvordan man analytisk har tænkt sig at bruge materialet (Kristensen, 2007, s. 289). Jeg har eksempelvis ikke valgt at transskribere lyde som 'nååh' og 'øhh', men jeg kun transskriberet tale, da andet ikke er relevant for mit formål med interviewet.

Informanterne er af dansk, færøsk og islandsk oprindelse. I forhold til de færøske eksperter har jeg bevidst valgt ikke at opfordre informanterne til at tale på dansk, på trods af at det ikke havde været noget problem, da det er personer, der arbejder i rejsebranchen og derfor er vant til at tale både dansk og engelsk. Dog mener jeg altid, at en samtale bliver mere naturlig, når den foregår på ens modersmål. Interviewene foretaget på Island er henholdsvis på engelsk og dansk. Dette gør at transskriberingen har taget lidt længere tid end normalt, men jeg har forsøgt at oversætte så direkte som muligt for, at meninger ikke skal gå tabt i oversættelsen. Derudover har jeg så vidt muligt forsøgt ikke at ændre i den interviewedes tale eller ordstilling for at få et så realistisk og præcist resultat som muligt. Jeg har derfor transskriberet de interviewedes mundtlige tale for at lette om transskriberingen samt at for at få en ægte udtalelse. (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 201)

I forhold til selve transskriberingsprocessen har jeg konsekvent nedskrevet talen, så transskriberingerne er så ensartede som muligt i format. Stillede spørgsmål er skrevet med fed skrift, og de interviewedes svar som almindeligt.

4.1.8 Kvalitetsvurderinger

For at vurdere om kvaliteten af min undersøgelse, ønsker jeg følgende at se nærmere på specialets reliabilitet og validitet. Jeg ønsker altså at vurdere i hvor høj grad mine empiriske variabler og teoretiske begreber stemmer overens, hvor høj en grad af overensstemmelse ville være optimalt (Andersen, 2002, s. 119).

4.1.9 Reliabilitet

Reliabilitet handler om, i hvor høj grad resultaterne af undersøgelsen er præcise og pålidelige, og i hvilken grad disse resultater er konsistente over tid. Reliabilitet handler derfor om, hvorvidt man kan producere en lignende undersøgelse med samme resultater. Mine empiri bygger på kvalitativt data samt artikler og strategier. Ved at benytte flere kilder mener jeg at reliabiliteten forstærkes; da der er en sammenhæng mellem reliabilitet og overensstemmelse af data fra diverse kilder (Andersen, 2002, s. 120). Dette er for eksempel tilfældet, når jeg kan se nogle temaer, der er gennemgående og som bekræftes af flere kilder.

En vigtig faktor i forhold til reliabilitet er, hvor meget ens materiale er påvirket af tilfældigheder, som kan skabe misvisende resultater (Andersen, 2002, s. 120). Da jeg skriver om et fænomen, der er i udvikling, er det ikke sikkert, det er de samme problematikker, der gør sig gældende om nogle år, men for en destination der er i udviklingsfasen af turisme, vil jeg mene, at mine resultater er relevante for Færøerne samt andre små (cold water) øsamfund. Derfor kan jeg argumentere for, at mit indsamlede data er relevant.

4.1.10 Validitet

Validitet handler om troværdigheden af resultaterne af bestemte undersøgelser (Andersen, 2002, s. 119). Jeg er altså opmærksom på, at jeg med mine resultater ikke med sikkerhed kan vide, at resultaterne er retsvisende for, hvordan det reelt set foregår på Færøerne. Jeg vil dog mene, at mine resultater er valide, da jeg kan lave, hvad Kvale betegner som en *analytisk generalisering*. Hvor man ser analyseresultaterne værende ”vejledende” for, hvad der kan ske i andre tilsvarende situationer. For eksempel hvis jeg foretog den samme undersøgelse igen om et år, eller hvis jeg foretog den samme undersøgelse på en anden destination, som også forsøgte at opnå bæredygtig turismeudvikling. Det er vigtigt at understrege at jeg har med mennesker at gøre. Dette gør det umuligt at genskabe præcist de samme rammer, da der vil være varierende og individuelle fortolkninger og forståelser af og i genstandsfeltet.

5.0 Præsentation af teori og begreber

Jeg vil i dette afsnit præsentere den teoretiske ramme og redegøre for de valgte begrebers relevans og anvendelse i projektet. Derudover vil jeg forklare, hvordan begreberne hænger sammen. Jeg har valgt at beskrive følgende tre hovedbegreber; turisme, bæredygtighed og planlægning, da disse danner fundamentet for mit projekt.

5.1 Turisme

Turisme kan defineres ud fra forskellige perspektiver. Derfor vil jeg kort beskrive fænomenet turisme og fremstille den definition, som jeg i dette projekt tager udgangspunkt i.

Turisme bliver ofte omtalt som værende en af de største industrier i verden, og tendensen er stigende ifølge verdensturismeorganisationen UNWTO; på grund af dette og de økonomiske effekter turisme kan have på menneskers liv og områder, markerer turisme sig som et af de mest særlige fænomener i dette århundrede (World Tourism Organization).

Internationale turiststrømme og mønstre er ikke tilfældige, men kan ses som resultatet af en række faktorer såsom økonomisk vækst, teknologi, kultur, tilgængelighed og resultater af planlægning, strategier og adfærd. (Hall, *Tourism Planning policies, processes and relationships*, 2008, s. 1; Girand & Nijkamp, 2009, s. 48).

Det er altså ikke tilfældigt, hvor turister vælger at rejse hen og der er varierende trends. Derfor handler det om at have det rette brand og udvise den ”rette” adfærd for at tiltrække de ”rette” turister.

På grund af ovenstående er turisme et voksende interesseområde for både akademikere, regeringer, industrier og offentligheden. Turisme er ikke kun et særligt fænomen på grund faktorer som omfang, antallet af rejsende, hvor mange arbejdspladser der er forbundne med turisme, eller hvor stor økonomisk gevinst destinationer får ud af turisme. Turisme er også et specielt fænomen, hvad der angår turismens påvirkning af menneskers liv og de steder, vi bor, og samtidig den måde hvorpå turisme i sig selv bliver påvirket af verden omkring sig (Girand & Nijkamp, 2009, s. 47), hvilket vil sige, at turisme også kan påvirke Færøernes leveomstændigheder og naturområder.

For at kunne planlægge turismeudviklingen er det vigtigt at have en klar forståelse af, hvad turisme er, derfor er det vigtig at have en klar definition af begrebet (Gunn & Var, 2002, s. 8). Selve betydningen af turisme har forandret sig igennem tiderne, hvor turisme tidligere hovedsageligt blev betragtet som en økonomisk generator, dækker de nyere perspektiver over et bredere aspekt.

Den klassiske definition af turisme referer til en bevægelse af mennesker fra en geografisk beliggenhed til en anden med formål som eksempelvis ferie eller arbejde og de økonomiske transaktioner, der følger med (Cornelissen, 2005, s. 4). For at vurdere hvorledes turisme kan planlægges, er der dog brug for bredere forståelse af begrebet.

I den senere tid er konceptet af turisme udvidet til holistiske fortolkninger til den effekt, at mange akademikere har valgt at anskue turisme som et system (Innskeep, 1997; Gunn C. , *Community Tourism Basics*, 2000; Hall, *Tourism Planning policies, processes and relationships*, 2008). De grundlæggende tanker af dette holistiske turismesystem består af følgende observationer:

- Turisme er ikke en disciplin; Turisme er et multidisciplinært område

- Turisme er genereret af to store magter- udbud og efterspørgsel.
- Efterspørgsel består af varierende interesser og evner hos de rejsende.
- Udbud dækker over alle de fysiske og programudviklinger, der skal til for at accomodere turister.
- Turisme indeholder mange geografiske, økonomiske, miljømæssige, sociale og politiske dimensioner (Gunn C. , Community Tourism Basics, 2000).

Ifølge Gunn er det disse faktorer, der repræsenterer en definition af turisme, som er mest nærliggende i forhold til planlægningsudfordringer og muligheder i verden i dag. Det er samtidig denne forståelse af turisme, jeg tager udgangspunkt i, da jeg mener den repræsenterer de mest relevante aspekter af feltet vedrørende planlægning af erhvervet.

Gunn argumenterer for nødvendigheden af integrerede funktioner mellem alle elementerne indenfor turisme branchen, da de helst skal operere i synergi med hinanden. Hver turisme virksomhed og offentlig turisme enhed vil opleve fordele, hvis der udvikles nogle links, der binder elementerne sammen. Dette er en stor udfordring for nutidens samfund, der ønsker en bæredygtig turismeudvikling (Gunn:2000,1).

"Needed today is for the private sector to recognize that the tourism system supply side is a huge agglomeration of separate parts that depend on each other and yet seldom talk to each other" (Gunn C. , 2000, s. 5).

Derfor kan det argumenteres, at Færøerne ifølge Gunn har en fordel på grund af det beskedne antal mennesker og aktører, hvilket burde gøre et potentielt samarbejde mellem aktørerne mindre komplekst.

Turisme kan ansues som et komplekst system, der består af mange elementer, som kontinuerligt påvirker hinanden. På grund af turismens omfang er effekterne af erhvervet uundgåelige, hvilket jeg vil komme ind på i efterfølgende afsnit.

5.1.1 Påvirkninger af turisme

I følgende afsnit vil de mest gængse effekter turisme kan medføre blive belyst, med fokus på dem som er mest relevante for Færøerne. Afsnittet vil skabe en forståelse af de konsekvenser, der kan opstå som følge af turisme. Det er et udvalgt af disse indvirkninger, der fokuseres på i analysen.

For at maksimere de økonomiske profitter af turisme, har mange regeringer tilladt den private sektor alene at tage beslutninger omkring turismeudvikling, og derved tilladt en ureguleret udviklingen af turisme. Da den private sektor ofte har kortsigtede økonomiske gevinster for øje har fokus typisk været på at udbygge faciliteter, der skal tiltrække turister (Gunn C. , 2000). Som resultat heraf, er der givet for lidt opmærksomhed til de sociokulturelle og miljømæssig problematikker turisme kan medføre, som på længere sigt kan opveje fordelene (Andriotis, 2000, s. 62).

Som tidligere nævnt er der skrevet en del om disse indvirkninger, og en af de gennemgående observationer er ifølge Hall, at de samme effekter kan anskues som både positive og negative afhængigt af beskuerens perspektiv og de aktuelle omstændigheder. Effekterne bliver hellere ikke opfattede på samme måde af forskellige destinationer, da befolkningens holdning til turister varierer. (Hall, *Tourism Planning policies, processes and relationships*, 2008; Knowles & Lankford, 2000).

Dog kan det ikke længere benægtes, at turisme under alle omstændigheder medfører nogle effekter, både positive og negative, som Gunn også fremhæver:

"The popular notion that tourism has no impact on a community and that all we have to do is advertise to get those free tourist dollars is false. There can be a negative side to tourism, as many communities are finding out. Most of the pitfalls can be overcome but it is well to think of them in advance so they can be avoided" (Gunn C. , 2000, s. 2).

Ifølge Gunn er det naivt at sigte efter turismeudvikling kun med økonomisk gevinst for øje og uden at tage nogle forbehold for, hvilke potentielle indvirkninger turisme kan medføre. Det er især vigtigt for øsamfund at overveje ovennævnte da øer er særlig sårbare i forhold til påvirkningen af turisme (Sheldon, 2005, s. 3). Derfor finder jeg det yderst relevant og passende at undersøge, hvilke potentielle effekter, der kan opstå på baggrund af øget færøsk turisme.

Effekter af turisme bliver typisk opdelt i tre kategorier, på samme måde som det er kendetegnet ved bæredygtighed: en social dimension, en miljømæssig dimension og en økonomisk dimension (Gunn C. , 2000, s. 1-5; Hall, *Tourism Planning policies, processes and relationships*, 2008, s. 27). De tre kategorier udelukker ikke hinanden og har ofte tendens til at overlappe hinanden. Jeg vil beskrive de miljømæssige og økonomiske effekter kort da de er relevante for analysen.

5.1.2 Økonomi

For at klarlægge at turisme kan spille en afgørende rolle i forhold til samfundsøkonomien, er det relevant at fremhæve de økonomiske indvirkninger af turisme, da turisme kan udvikles til et reelt erhverv på Færøerne.

Den overlappende økonomiske karakter af turisme til andre sektorer, gør at den fungerer som en katalysator for økonomisk vækst. På både det nationale og det lokale niveau bidrager turismeindustrien til økonomien i form af skatteindtægter, investeringer og arbejdspladsskabelse forbundet med konstruktion, transport og handel. Turisme kan også medføre bedre muligheder for små og afsides områder, der ofte har begrænsede muligheder for økonomisk vækst som for eksempel udkantsområderne på Færøerne (Girand & Nijkamp, 2009, s. 49; Briguglio & Briguglio, 1996, s. 165).

Derudover kan turisme også have en positiv effekt på indirekte turisme relaterede områder, som for eksempel landbrug, fiskeri, banker, grafiske værksteder, opstart af nye virksomheder, forbedringer i sundhedssystemet og kommunikation (Briguglio L. , 2008, s. 2).

Turisme kan altså tilføje diversitet til samfundsøkonomien, og i forhold til små øsamfund kan turisme kompensere for øernes ”smallness”. Derfor er turismen en vigtig del af mange øers økonomi, da det resterende erhverv ofte har begrænsede muligheder i de små samfund (Gunn C. , 2000, s. 3; Sheldon, 2005, s. 3; Styliadis & Terzidou, 2007, s. 954-955).

Dog har turismeudvikling en pris. Gunn nævner, at banker og finansielle institutioner har været tilbageholdende med at foretage kapitalinvesteringer i turisme, da erhvervet typisk bliver set som et blødt og uhandgribeligt erhverv. Turismeudvikling kræver penge og ressourcer og mange samfund har været overraskede over at vækst i turisme medfører andre omkostninger og kræver bedre infrastruktur i form af nye investeringer i vejbelysning forbedring af veje, nye transportsystemer, øget beredskabshjælp og politi. Generelt er kommunerne ikke altid klar over disse omkostninger, da landet eller regionen oftest er den promoverende aktør (Gunn C. , 2000, s. 3).

Da Færøsk turisme i en høj grad afhænger af de naturlige ressourcer, der er til rådighed, er det vigtigt at inddrage nedenstående perspektiv i forhold til økonomi.

”En af forskellene mellem turismen og mange andre økonomiske sektorer er, at den miljøforringelse, den skaber, har en negativ effekt på udviklingen af selvsamme industri. Hvis forringelserne medfører, at et område ikke længere er attraktivt som turistdestination, risikerer det at miste en vigtig indtægtskilde.” (Sabban, 2013).

Sabban understreger vigtigheden at tage vare på de naturlige ressourcer, der danner fundamentet for turisme – omend ikke andet for økonomiens skyld. Som Gunn også påpeger, er det samtidig i erhvervets egen interesse at implementere tiltag, for at bevare disse naturlige ressourcer.

”Instead of the present antagonism with environmental advocates, the private sector of tourism itself has everything to gain by becoming proactive environmentalists. This is not altruism, it is self protection. In spite of the succes of the man- made attractions such as Las Vegas, Disneyland, and elsewhere, the dominant foundation of tourism in the West remains the natural and cultural resources. The lakes, forests, wildlife areas, rivers, waterfalls, fishing, and historic sites continue to draw tourists by the millions. Services for these tourists can be, and must be, located and designed to protect, not destroy, these basic assets” (Gunn C. , 2000, s. 4).

Øsamfund har den fordel, at de tiltrækker turister ved brug af deres ”naturperler”, som ikke kan erstattes af menneskeskabte attraktioner, hvilket gør det essentielt at bevare disse, hvis et samfund ønsker at opnå en bæredygtig turismeøkonomi.

For at samle op på de positive indvirkninger turisme kan have på samfundsøkonomien, er det igen vigtigt at pointere, at man må være yderst bevidst om at øget turisme kan, og ofte vil, kræve ressourcetunge investeringer i blandt andet infrastrukturen. Derudover er det især vigtigt at tænke på selve naturen som en vare. Turisme afhænger ofte af naturen – og den må beskyttes for at opretholde turismen som erhverv på længere sigt.

I følgende afsnit vil jeg fremhæve, hvorledes turisme kan påvirke det naturlige miljø både på godt og ondt.

5.1.3 Miljø

Hvis et voksende antal mennesker deler det samme rum, vil de angiveligt sætte mærkbare spor på omgivelserne. Turisme kan dog have nogle positive indvirkninger på miljøet og den kulturelle arv, men her er planlægning en vigtig forudsætning. Innskeep argumenterer for, at en af de største fordele ved turisme, der bliver planlagt omkring bæredygtige principper er, at turisme indtægter kan betale for konservering af et områdes naturlige og kulturelle ressourcer. Dette gør turisme til et vigtigt redskab i forhold til beskyttelse af miljøet på områder, som på anden vis måske ikke har mulighed for at etablere miljømæssige beskyttelsesaktiviteter (Innskeep, 1997, s. 8; Gunn C. , 2000, s. 3).

Turisme kan derudover forhindre, at beboere flytter til storbyerne (urban sprawl). Der er også eksempler på, at indtægter fra turisme bruges til oprettelse af parker og naturreservater, der har værdiskabelse både for turister og lokalbefolkningen. Endvidere kan pengene bruges til at restaurere historiske bygninger eller til informationscentre, der kan fungere som attraktioner og samtidig informere gæsterne omkring området, dets sårbarheder og kvaliteter (Gunn C. , 2000, s. 3; Girand & Nijkamp, 2009, s. 49).

Der er ifølge Gunn og Fusco og Nijkamp oftest flere negative effekter end positive i forhold til et samfundsløst arv. Turisme bidrager ofte til miljømæssig forringelse især på små øsamfund, der består af skrøbelige økosystemer og har en rig biodiversitet (Sheldon: 2005, 3).

Dette kommer også til udtryk i National Geographis beskrivelse af Færøerne i forbindelse med nomineringen som verdens bedste øsamfund; "*Quite rightly, tourists are expected to be like the Faroese, such as taking choppy ferries and hiking through any weather. The future could bring severe social and environmental impacts [...]*" (Visit Faroe Islands).

Det naturmæssige aspekt er altså et vigtigt område, men samtidig ofte desværre et nedprioriteret område.

Der er rig muligheder for større involvering af myndighederne, specielt for at undgå eller overkomme uønskede indvirkninger af turisme. I dag har den offentlige sektor blandt andet mulighed og endda krav på at beskytte og forstærke de naturlige ressourcer (Gunn & Var, 2002, s. 27).

Dog er det relevant at pointere, at på trods af at turismen kan have nogle negative indvirkninger på miljøet, skal det ikke bruges som et argument for *ikke* at udvikle turisme. Andre industrier kan også have negative indvirkninger, hvorfor turisme ikke skal fejles af vejen for alternative former for økonomisk udvikling som for eksempel landbrugssektoren og dens brug af pesticider og gødning. Der er altså ikke mange økonomiske aktiviteter, der ikke sætter sine spor på miljøet (Briguglio L. , 2008).

Indvirkninger af turisme er af en multidimensional karakter; miljømæssige og økonomiske, direkte eller indirekte, positive og negative indvirkninger. Turisme kan påvirke sociale strukturer, relationer, værdier og økonomiske aktiviteter. Påvirke livsstile, kultur, det bebyggede miljø, landbrug, miljømæssigeressourcer, naturlige økosystemer og den kulturelle

arv (Girand & Nijkamp, 2009, s. 49). Turisme derudover være med til at finansiere naturbeskyttelses aktiviteter samt skabe en bevidsthed omkring naturens værdi blandt lokal befolkningen. På den anden side kan øget turisme, der ikke bliver reguleret og planlagt være med til at sætte nogle irreversible spor på naturen. Hvilket leder mig videre til konceptet omkring områdets bæreevne.

5.1.4 Turisme og bæreevne

Eftersom fokus er på et forholdsvis lille øsamfund, er det relevant i forhold til bæredygtig turisme, at forholde sig til, at voksende turisme vil øge presset på enkelte områder. En overskridelse heraf kan være med til at påføre nogle af de ovenfornævnte negative indvirkninger. Dette afsnit vil fremhæve at særligt sårbare områder har nogle tålegrænser, hvilket jeg vil komme ind på i analysen. Da bæreevne er et særlig komplekst og omdiskuteret begreb, er det vigtigt at fremhæve min forståelse og anvendelse af begrebet.

Den voksende interesse for bæredygtighed og bæredygtig turisme er opstået parallelt med den voksende bekymring omkring de sociale og miljømæssige indvirkninger af turisme (McCool & Lime, 2009, s. 372).

Konceptet omkring bæreevne, der skal tilpasse og begrænse antallet af turister på et område over en specifik periode, har samtidig fået særlig opmærksomhed. Ifølge McCool og Lime burde destinationer ikke udvikles i en grad, hvor de overgår destinationens bæreevne (McCool & Lime, 2009, s. 372).

Begrebet bæreevne refererer til, at der for alle økosystemer er en grænse for, hvor stor belastning et naturligt økosystem kan magte, uden at det har negative indvirkninger for mennesker, der befinder sig i samt lever af økosystemet (Coccosis & Mexa, 2004).

Gennem de sidste fire årtier er der blevet gjort massive forsøg på at finde nogle universelle principper, der kan fastslå bæreevnen i forskellige turistområder. På trods af bidraget af forskningen er det stadig en igangværende proces (Sofield, 2002, s. 2) Sofield argumenterer, at på trods af at kompleksiteten og kritikken af konceptet bæreevne, er det dog nødvendigt at forsøge sætte besøgsbegrænsninger på særligt sårbare områder. Dette er samtidig den mening jeg videre i projektet tillægger mig, når jeg referer til et områdes bæreevne, vel vidende at dette kræver konkrete målinger og observationer og er derfor en meget forsimplet definition af bæreevne (Sofield, 2002, s. 2).

Ifølge Sofield er det problematisk at måle bæreevne:

”The difficulties arise when ‘capacity’ is not simply a factor of physical properties or spatial dimensions which can be easily and clearly defined and demarcated, but when a space is not demonstrably ‘full’ yet limitations on numbers and/or restrictions on activities are imposed by a regulatory authority.” (Sofield, 2002, s. 2)

I forhold til konkrete måleenheder som for eksempel sæder på et fly eller kahytter ombord på et skip er det svært at måle den naturlige besøgskapacitet for naturlige områder, hvor

biodiversiteten og den kulturelle arv kan være i risiko for overudnyttelse. (Sofield, 2002, s. 2).

På trods af information omkring sårbare områder kan turister alligevel være mere villige at besøge ”must see ” attraktioner, hvor den visuelle appel prioriteres højest. (Sofield, 2002, s. 2). Et eksempel kan være et ”must see” bjergudsigt for turisterne, hvor de muligvis kan helt glemme at tage hensyn til naturen, på trods af skiltning, på grund af den enkeltes fordybelse i selve oplevelsen.

Bæreevne er, som nævnt, et meget omdiskuteret begreb. Et begreb som praktisk talt er næsten umuligt at implementere. Dog vil jeg i opgaven som sagt definere bæreevne som værende overbelastningsgraden på et sårbart naturområde, som i sidste ende kan påvirke attraktionen og konkurrencedygtigheden i en given destination. Derfor bør turisme udvikles i tråd med bæredygtigheds principper, hvor respekt for et områdes bæreevne ofte kan være en udfordring (Coccosis & Mexa, 2004).

Dette leder mig videre til næste afsnit om konceptet omkring bæredygtighed, som ifølge Fusco og Nijkamp i nyere tid er blevet en integreret del i turismeudvikling:

“In that sense, tourism is at the centre of interest in the search for sustainability and a priority field in policy making at local, regional, national and international levels” (Girand & Nijkamp, 2009, s. 47).

5.2 Bæredygtighed

Det er nødvendigt med en klar definition af konceptet bæredygtighed, da jeg undersøger hvorledes man på Færøerne med planlægning kan udvikle bæredygtig turisme. Derfor vil jeg i dette afsnit give en beskrivelse af, hvad bæredygtighed indebærer i forhold til turisme og fremhæve min forståelse af begrebet.

Mange destinationer erkender nu, at de basale traditionelle forudsætninger for turismeudvikling ikke længere er tilstrækkelige. Men et langt bredere perspektiv og mere proaktive politiske retningslinjer, der inkluderer de miljømæssige, økonomiske aspekter er nødvendigt (Girand & Nijkamp, 2009, s. 50). Man kan ikke tale om bæredygtighed uden at komme ind på Brundtlands rapportens kendte definition:

”Sustainable development is development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs.” (Brundtland, 1987)

Definitionen er at finde i adskillige projekter og har været fokus for mange akademikere de senere år. Dog kan begrebet være svært at definere og forstå, og er i mange tilfælde blevet reduceret til et *buzzword*, som virksomheder og andre bruger i forbindelse med virksomhedens Corporate Social Responsibility profil.

Bæredygtighed og bæredygtig udvikling kan også ses som modstridende koncepter, idet at udvikling ofte strider imod konceptet omkring bæredygtighed fordi, at udvikling er grundet i en kapitalistisk markedsøkonomi. Der er også varierende grader af bæredygtighed, som

afhænger af den rolle, der bliver tillagt de tre fundamentale målsætninger (økonomiske effektivitet, social lighed og miljømæssig konversation) (Nielsen et. al 2012).

Ressourcerne på Færøerne har været til fri benyttelse af alle, både turister og lokalbefolkningen. Med nedbrudte sociale strukturer er det relevant for Færøerne at tænke i nye baner over den naturlige kapital.

Mennesker i den globaliserede verden konfronteres nu med nogle globale miljømæssige udfordringer, som gør det klart, hvor uadskilleligt det hele hænger sammen; økonomien, miljøet og samfundet. Jordens uspolerede områder svinder, hvilket øger interessen for disse destinationer, som igen øger presset for at varetage disse. (Hall, *Tourism Planning policies, processes and relationships*, 2008, s. 26)

”Development is about the creation of economic (often market) value as natural resources are transformed into goods, into commodities. The process of economic development involves the substitution of resources by humanmade capital[...]we need to enlarge our view of capital to include nature, if we are to preserve lifeforms on the planet” (Hall, *Tourism Planning policies, processes and relationships*, 2008, s. 27).

Derfor er man på Færøerne nødt til at opfatte naturen som en vare, der kræver beskyttelse for videre brug. Turisme afhænger ligefrem af tilgængeligheden og kvaliteten af den naturlige og kulturelle arv. I sidste ende kan det betyde, at et område ikke har de ressourcer, der skal til for at bevare turismen (Coccosis H. , 2009, s. 47).

Som tidligere nævnt findes der ingen endelig definition af bæredygtighed. Det er på grund af dets flydende karakter, at spørgsmålstejn bliver stillet ved, om der nogensinde er noget, der kan blive helt bæredygtigt. Det er derimod den brede forståelse, der gør at så mange kan lade sig inspirere af begrebet (Girand & Nijkamp, 2009, s. 51).

Den største forskel mellem begreberne bæredygtighed og bæredygtigturisme, handler om skala. Hvor bæredygtig turisme refererer til applikationen af bæredygtighedsprincipper på et turisme niveau; i forhold til de elementer der, indgår i turismesystemet og de efterfølgende sociale, økonomiske og miljømæssige effekter. Imens bæredygtighed generelt opererer ud fra et langt bredere aspekt, der inkorporerer al menneskelig aktivitet med jordens miljø. Det er ifølge Hall vigtigt at skelne imellem disse to begreber, da de har forskellige betydninger (Hall, *Tourism Planning policies, processes and relationships*, 2008).

Bæredygtig turisme er ifølge Hall en underkategori af både turisme og bæredygtighed. Jeg tillægger mig i dette projekt følgende definition af bæredygtig turisme:

“Tourism which is developed and maintained in such a manner and scale that it remains viable in the long run and does not degrade the environment in which it exists to such an extent that it prohibits the successful development of other activities.” (Butler, 1993).

Jeg har valgt denne definition, da den fremhæver balancen mellem økonomisk vækst og miljømæssige problemstillinger. Ifølge Hall har en naturlig ressourceregulering det sidste årti indikeret, at bæredygtighed blot er en anden term, der har til formål at forene modstridende værdipositioner, hvad angår miljøet og jordens tilstand.

Det er på grund af en filosofisk tankegang, der ser samfundet som et instrument skabt til at fremme de individuelle behov, hvor naturen er underlagt mennesket. Med denne politiske tanke og styringsform er private interesser indgroet i markedet og prioriteret over den offentlige fællesinteresse. En sådan situation taler ikke for miljøets velbefindende eller for spørgsmål om lighed, som er nogle af de centrale punkter af bæredygtighed (Hall, *Tourism Planning policies, processes and relationships*, 2008, s. 93).

Hall erkender, at der måske har været en tid, i starten af den industrielle revolution, hvor summen af individuelle afgørelser i bestræbelse på egen interesse resulterede i en forholdsvis jævn fordeling af offentlig velfærd. Hvor den individuelle og fælles samfundsinteresse var en og samme ting. Men i den nu overbefolkede og uafhængige verden er disse samme individualistiske tendenser begyndt at ødelægge vores generelle interesse og derved skader os alle (Hall, *Tourism Planning policies, processes and relationships*, 2008, s. 93).

Ikke desto mindre har virksomheder længe været resistente overfor miljømæssige reguleringer også områder såsom turisme. Virksomheder har et direkte incitament for at bevare kvaliteten af disse ressourcer, dog påpeger Hall følgende: *“if the marketplace alone sets the extent to which businesses utilise the physical and social environment, then history clearly suggests that the loss of environmental and social capital is inevitable”* (Hall, *Tourism Planning policies, processes and relationships*, 2008, s. 93).

Rent økonomiske og selvinteresserede individuelle præferencer kan angiveligt lede til en kontinuerlig degradering af de naturlige ressourcer. Problematikken der omhandler bæredygtighed, kræver derfor ifølge Hall en politisk retning henimod fælleskabet og som følge heraf interventionisme såsom overvågning og regulering. Miljømæssige imperativer er grundlæggende anliggender, der ikke kan forhandles om i økonomiske perspektiver, som dog ofte er realiteten (Hall, 2008).

Der må ifølge Hall (2008) ske et skift fra privat til offentlig interesse på trods af, at opfattelser af “det fælles gode” og “en fælles interesse” skifter over tid i takt med forandrende samfundsdiskurser - Derudover er konceptet omkring bæredygtighed og dens applikationer ikke givne, de må arbejdes og argumenteres for. Der er som sagt mange debatter omkring konceptet, og hvordan det kan gøres mere operationaliserbart.

5.2.1 Bæredygtighed og etik

I forhold til Halls bekymringer omkring problemstillinger tilknyttet bæredygtighed, ser jeg det relevant at inddrage filosofen Hans Jonas, der argumenterer for, at vi har brug for en ny etisk ramme, der inddrager Jordens fremtid; et nyt perspektiv der ikke fokuserer på det individuelle menneske eller den nuværende tidsramme men på menneskeheden som en samlet enhed og dennes overlevelse. Hans Jonas kritiserer den gamle etik, fordi den undlader menneskets ansvar for naturen. Historisk set har naturen altid været ukrænkelig. Mennesket har ikke stået til ansvar for naturen, da den har været en indgroet del af det at være menneske, derfor argumenterer Hans Jonas for, at etikken har været begrænset til mennesket (Wolsing, 2013).

En af de essentielle pointer hos Hans Jonas er, at når mennesker har mulighed for at tage ansvar, så skal vi tage ansvar. Da vi er bevidste om, at den mangfoldige viden vi besidder kan ændre selve naturgrundlaget, så er vi nødt til at tage det tilhørende ansvar.

Som nævnt tidligere er det vigtigt at indrage bæredygtigheds principper ind i planlægningen og udviklingen af destinationerne – for at undgår at selve begrebet ”bæredygtighed” bliver et symbolsk buzzword uden substans. Derfor er det nødvendigt med en ny etik og ansvarsfølelse overfor naturen. Jeg ser det som værende af stor betydning, at man på Færøerne fokuserer på denne ansvarsfølelse ved at planlægge omkring bæredygtighedsprincipper.

5.2.2 ”Fårebrevet”

For at fremhæve betydningen af Færøernes naturlige ressourcer vil jeg kort berøre det ud fra et historisk perspektiv. Hensigten er at beskrive relationen mellem mennesker og naturen, og hvordan sociale mekanismer har været med til at opretholde denne balance.

Færøerne er som tidligere nævnt primært en fiskeri nation, og landbruget bidrager med mindre end 1% af det samlede BNP. Men op til halvdelen af det 19. Århundrede var landbrug den dominerende beskæftigelse (Brandt, 2010, s. 45), hvor det var fåreavl der var den største indtægtskilde.

Fåreavlen blev drevet ekstensivt med græsning, således at fårene kunne klare vinteren over uden fodring og uden staldanlæg (Brandt, 2010, s. 19). Derfor har areal produktiviteten i fårebruget været tæt knyttet til græsningsarealernes naturlige bæreevne.

I 1298 blev en særlig færøsk lov vedtaget ”Fårebrevet” (Færøsk: Seyðabrævið). Den stipulerede blandt andet at antallet af får, der går på et græsareal skal være på det samme niveau som det forudgående antal. Hvis der opstod enighed om at antallet kunne øges, så kunne hyrderne have så mange får, som de kunne blive enige om. Hver hyrde kunne have så mange får som hans andel af landområdet kunne bære og dette antal blev kaldt for *skipan*. Denne *skipan* udtrykte derfor bæreevnen for alle individuelle græsområder. Der blev ligeledes udviklet love for køer, heste og gæs (Brandt, 2010).

Konceptet omkring *skipan*, kan anskues som en måde at regulere bæredygtighed på i det traditionelle færøske ind-og udmarks system- baseret på en bevidst økologisk optimerings process.

Det tyder på, ud fra denne beskrivelse af det færøske græsningssystem, at *skipan* har været med til at regulere et langsigtet brug af naturlige ressourcer gennem skiftende økonomiske froudsætninger. På den måde er der opretholdt en balance mellem naturen og mennesket.

Det er tydeligt at de naturlige ressourcer altid har dannet fundamentet for økonomisk udvikling på Færøerne, og det faktum at der kræves reguleringer og planlægning for at beskytte disse ressourcer ikke er et nyt fænomen, men en gennemgående aktivitet i den færøske historie. Dette leder mig naturligt videre til begrebet planlægning (Brandt, 2010, s. 57).

5.3 Turisme planlægning

For at kunne undersøge hvorledes Færøerne med planlægning kan udvikle bæredygtig turisme, vil jeg i følgende afsnit forklare, hvad jeg mener med planlægning, og hvordan jeg forener turisme og planlægning og mere konkret bæredygtig turisme.

I det historiske perspektiv er planlægning indenfor turismeudvikling et forholdsvis nyt fænomen. Der eksisterer nogle geografiske værker fra 1940erne, men de første større værker blev først udgivet i 1970erne blandt andet skrevet af Gunn (Gunn & Var, 2002, s. 7). På trods af at konceptet omkring bæredygtig turismeudvikling kun i nyere tid har vundet opmærksomhed, er der dog igennem tiderne udviklet planer, der tilgodeser de naturlige ressourcer (Innskeep, 1997, s. 7).

Da turisme er et omfattende system, kræver det derfor en omfattende planlægning. Derfor handler turisme planlægning ikke kun om at beslutte, hvad der skal ske i fremtiden for et givent område, men er meget mere komplekst og kan defineres som følgende; *“Planning is concerned with anticipating and regulating change in a system to promote orderly development so as to increase the social, economic and environmental benefits of the development process. To do this, planning becomes ‘an ordered sequence of operations, designed to lead to the achievement of either a single goal or to a balance etween several goals.’* (Hall, Tourism Planning policies, processes and relationships, 2008, s. 156).

Og *“Planning is about setting and meeting objectives”* (Andriotis, 2000)

Derudover handler turismeplanlægning om at sætte nogle målsætninger og imødekomme disse. Dette er en mere konkret definition og samtidig er min forståelse en kombination af disse to.

Der er mange elementer i en turisme planlægningsproces, der er svært adskillige. For eksempel; forhandling, kompromiser, interessekonflikter, tvang, værdier, beslutninger og politik (Hall, Tourism Planning policies, processes and relationships, 2008, s. 10).

Ifølge Hall kan man ikke tale om planlægning uden at komme ind på politik, da begreberne hænger uadskilligt sammen. Offentlig politik handler om, hvad regeringer vælger at gøre eller ikke at gøre (Hall, Tourism Planning policies, processes and relationships, 2008, s. 10).

Turismepolitik handler derfor om, hvad regeringen vælger at gøre eller ikke at gøre i forhold til turisme. På trods af at mange lande ønsker mindre involvering fra regeringens side, er det på grund af markedet og dets mangler ofte behov for indblanding af staten. Blandt andet med uddannelse, forskning, regulering og information (Hall, Tourism Planning policies, processes and relationships, 2008, s. 10).

Offentlig turismeplanlægning har ofte været præget af ad-hoc tilgange og *laissez faire* tilstande, frem for at der er blevet udarbejdet strategier, der arbejder imod nogle konkrete målsætninger for den optimale udvikling af turisme. Dette skyldes, at den hurtigt voksende turismeindustri og kompleksiteten af samme har medført nogle ansvarsproblematikker i forhold til udvikling. Hall erkender, at Planlægning ikke er et vidundermiddel til alle

potentielle problematikker, men argumenterer for, at man med planlægning kan undgå nogle af de negative effekter tidligere nævnt (Hall, *Tourism Planning policies, processes and relationships*, 2008, s. 11).

Innskeep forklarer derimod, at det første er nødvendigt at planlægge på nationale og regionale niveauer. Her er fokus på turismeudviklings politikker, strukturelle planer, institutionelle faktorer og alle andre elementer, der er nødvendige for at udvikle og regulere turisme. (Innskeep, 1997, s. 7).

Turisme er også en forholdsvis ny aktivitet, og destinationer som for eksempel Færøerne, der stadig befinder sig i udviklingsfasen mangler typisk den erfaring, der skal til for at skabe en hensigtsmæssig turismeudvikling. Derfor er det oplagt i denne fase at benytte sig af strategisk planlægning (Innskeep, 1997, s. 7).

Ifølge Andriotis begynder enhver udviklingsproces med fælles offentlig og privat enighed omkring at turismeudvikling er en målsætning og et ønske i sig selv, samt at udviklingen skal ske på en pre-defineret måde. For at udforme en succesfuld plan er det vigtigt at have formuleret nogle klare målsætninger for, hvad og hvordan udviklingen skal gribes an på nationalt, regionalt og lokalt niveau (Andriotis, 2000, s. 64).

Hovedårsagen til planlægning på nationalt og regionalt niveau er for at bedre kunne integrere en helhed, da lokale planer påvirker nationale planer og omvendt. Derfor er det vigtigt med en sammenhængende planlægningsproces (Innskeep, 1997).

Innskeep nævner derudover nogle specifikke retningslinjer, der er hensigtsmæssige at indføre på nationalt plan: a) Etablere de overordnede turismeudviklings objekter og regler- Formulation af hvad formålet er med turisme, og hvordan kan disse mål opnås. b) Udvikle turisme således at de naturlige og kulturelle ressourcer er bevarede og konserverede for fremtiden såvel som nutiden. c) Integrere turisme i den overordnede udviklingspolitik i landet eller regionen og etablere links mellem turisme og andre økonomiske sektorer (Innskeep, 1997, s. 7).

5.3.1 Planlægningstilgange

Jeg har nu løbende argumenteret for nødvendigheden af planlægning i forhold til turismeudvikling og fremhævet, hvad jeg mener med planlægning. Dette afsnit vil derfor kort beskrive de to tilgange, der kommer til at danne fundamentet for analysen. Først bliver den økonomiske tilgang beskrevet siden en bæredygtig tilgang især rettet imod øsamfund.

5.3.2 Økonomisk tilgang

På grund af Færøernes situation med affolkning og tilbagegang i de traditionelle erhverv, ser jeg det nærliggende at kort beskrive denne tilgang, da denne typisk bliver benyttet når en destination forsøger at opbygge turisme der skal danne grundlag for økonomisk vækst (Hall, *Tourism Planning policies, processes and relationships*, 2008). I analysen vil jeg analysere ligheder mellem den Færøske tilgang og den økonomiske, og belyse hvilke problematikker en sådan tilgang kan medføre.

Den økonomiske tradition ser ikke turisme som en vidunder løsning til alle økonomiske problemer, men ser en værdi i turisme som eksport vare. Typisk som et led i en omstrukturering af økonomien, for eksempel udkantsområder (Hall, Tourism Planning policies, processes and relationships, 2008).

Regeringer bruger typisk turisme som et værktøj til at promovere vækst i bestemte områder. Derfor er hovedfokus af planlægningen centreret rundt om de økonomiske effekter af turisme, og stræber efter den mest effektive måde at øge indtægterne og jobskabelse rundt om i samfundet. Det er vigtigt, at resultaterne af turisme kan måles, så regeringer ved at de investerer fornuftigt samt for at regulering og regeringsstøtten kan tilpasses (Hall, Tourism Planning policies, processes and relationships, 2008).

Tilgangen bærer præg af visse kendetegn. Der bliver typisk brugt ressourcer på strategisk markedsføring der har til formål at tiltrække de typer af kunder der giver mest profit til en given destination. Både regeringen og industrien tilgodeser markeds segmenterings undersøgelser. Økonomiske gevinster bliver prioriteret over økologiske og sociale faktorer. Der vægtes tilfredse gæster og der er mindre fokus på de negative indvirkninger af turismen. I den økonomiske tradition bliver der endvidere sjældent taget stilling til hvem der oplever fordele og ulemper af turismen, så længe turismen tjener sit formål og skaber vækst. Hvorfor der med alle de indvirkninger turisme kan medføre, kræver en mere holistisk tilgang for at opnå bæredygtig turisme.

5.3.3 Bæredygtig tilgang

“It is clear[...]that islands differ in many ways from the mainland and from each other. Each island has its uniqueness and that uniqueness needs to be nurtured and strengthened through sustainable tourism” (Sheldon, 2005, s. 2-3).

På grund af øernes unikke landskab og kultur er det især vigtigt at indføre bæredygtigheds principper i den strategiske planlægning (Sheldon, 2005, s. 2-3; Kiper, 2013, s. 774).

De mange erfaringer hos forskellige øsamfund rundt om i verden er med til at bidrage med en rig viden omkring inkorporering af retningslinjer i forbindelse med bæredygtighed på alle niveauer (Sheldon, 2005; Hall, Tourism Planning policies, processes and relationships, 2008, s. 62) som Færøerne og lignende øsamfund kan benytte sig af. Derfor er hensigten med dette afsnit at belyse nogle af de elementer der danner forudsætningerne for en bæredygtig turisme. Jeg har delt elementerne op i følgende kategorier: ”Borgerinddragelse”, ”regulering”, ”markedsføring og sæson”, ”uddannelse, forskning og information” og ”regulering af transport”. Jeg vil kort beskrive essensen af disse elementer og efterfølgende uddybe disse i analysen.

5.4 Borgerinddragelse

En tilgang til turismeudvikling som ofte bliver fremhævet i turismelitteraturen er en såkaldt ”community approach” eller ”community based tourism”, som jeg herefter i projektet vil referere til som ”borgerinddragelse”. Tilgangen er en bottom up tilgang og ser udvikling i en

kommune frem for udvikling af en kommune. Jeg ønsker at definere borgerinddragelse på følgende vis:

“Better decisions can be reached by means of a participative process, even though it is far more difficult. This shift in emphasis does not mean that research and concepts by professional planners are abandoned. Rather, it means that many other constituencies, other than planners, have experiences, opinions and constructive recommendations. Final decisions have a much better chance of being implemented if publics have been involved” (Andriotis, 2000, s. 65).

Jeg ser det derfor ikke som, at de professionelles meninger skal negligeres, men erkender at der findes almindelige borgere med en mangfoldig viden, der kan være nyttig.

I forhold til de tidligerenævnte negative indvirkninger af turisme som eksempelvis naturslitage mener Sharply, at de især rammer lokalbefolkningen, der agerer som værter for turister. Sharply argumenterer derfor, at lokalbefolkningens opfattelser af fordele og ulemper ved turisme har en stor betydning for turisternes tilfredshed og derfor af stor betydning for turisthvervets succes (Látková & Vogt, 2011; Knowles & Lankford, 2000; Sharpley, 2013, s. 37).

Borgerinddragelse kan også fungere som en drivkraft til natur/kulturbeskyttelse, da de gennem inddragelse kan få en dybere indsigt i de potentielle indvirkninger af turisme og omkring natur og naturbeskyttelse (Andriotis, 2000, s. 65; Hall, Tourism Planning policies, processes and relationships, 2008, s. 60; Sharpley, 2013, s. 37; Haywood, 1988; Okazaki, 2008, s. 511).

På trods af de mange tilhængere af tilgangen, er der en del kritik relateret til tilgangens operationelle niveau. Der er tale om en tilgang, der teoretisk er ideel men er svær at udføre i det virkelige liv (Okazaki, 2008; Hall, Tourism Planning policies, processes and relationships, 2008; Knowles & Lankford, 2000, s. 7). Dette er på grund af, at borgerinddragelse både er en særdeles tids- og ressourcekrævende proces samtidig med at det er en tilgang, hvor alle er ligeværdige partnere. Dette kan på grund af turisme systemets kompleksitet udfordre nogle etablerede magtforhold - ikke mindst fordi det kræver en politisk vilje (Okazaki, 2008, s. 512).

Dog ser mange turismeforskere at et forsøg på at inddrage så mange af stakeholderne som muligt som en vigtig del af en bæredygtig turismeudviklingsproces (Hall, Tourism Planning policies, processes and relationships, 2008; Innskeep, 1997, s. 8).

5.5 Regulering og betaling

Da turismens indvirkninger kan være større på øer end på fastlandet, kræver det værktøjer til regulering for at sikre et øsamfunds bæredygtighed. Mange af problematikkerne som øsamfund oplever er tæt forbundne med mangel på effektiv regulering. Derfor finder jeg det relevant at inddrage dette aspekt.

For eksempel kan det være nødvendigt at oprette zoner, der er utilgængelige for turister eller kun tilgængelige sammen med guider eller andre professionelle. *“One method of visitor management is the zoning of land for different uses, and the creation of national parks and conservation areas to conserve historic sites, biological and geological diversity, preserve water quality, and to encourage education “* (Sheldon, 2005, s. 8).

Nogle aktiviteter er nødt til at blive overvåget og reguleret kontinuerligt, både for at undgå skade men også for at opnå viden omkring områderne, da planlægning er en kontinuerlig proces, der må bygge på nogle kvalificerede estimeringer.

Dette har man for eksempel forsøgt på Galapagos Øerne, hvor antallet af skibe der har lov at sejle rundt om øerne er begrænset, og kun nogle øer kan besøges for at minimere turismens indvirkninger på miljøet og dyrelivet (Sheldon, 2005, s. 8).

Regulerings aktiviteter kræver en del ressourcer, hvorfor det kan være nødvendigt med fonde, der går direkte til beskyttelse og forskning. Det kan være skatte, besøgsafgifter eller andre mekanismer (Sheldon, 2005, s. 7). Disse aktiviteter kan være måder, hvorpå regering kan indsamle økonomiske ressourcer til regulering og vedligeholdelse af de naturlige ressourcer.

Ligeledes har man på Malta implementeret sådanne reguleringer, for at regeringen kan sætte nogle standarder, der støttes af dokumenterede beviser. Desværre påpeger Brigoulio at mangel på politisk opbakning gør at det er svært at skaffe de nødvendige tekniske og praktiske ressourcer til at gennemføre dette. (Briguglio L. , 2008) Hall fremhæver også, at regeringer ikke altid er ivrige efter at påtvinge reguleringer, da der typisk frygtes tilbagegang i forbruget og industrien, især hvis priser på rejser og produkter stiger (Hall, *Tourism Planning policies, processes and relationships*, 2008).

Opsummerende er det altså essentielt med nogle reguleringer, der er med til at opretholde områdets naturlige balance. Det er altså ikke rådeligt at lade naturen stå til fri benyttelse, men at den skal foregå sammen med uddannet og/eller stedkendte personer. Da reguleringstiltag kræver penge, er det muligt at indkræve skatte eller andre former for afgifter, der kan gå direkte til naturbeskyttelse og regulering, men det kræver en politisk opbakning/vilje for at kunne blive gennemført.

5.6 Forskning og information

Miljømæssig planlægning er en af de grundlæggende teknikker, der kan bruges for at opnå bæredygtig udvikling. Miljømæssig planlægning kræver først og fremmest, at alle elementer af miljøet bliver studeret og analyseret for at finde frem til den mest hensigtsmæssige form for udvikling (Innskeep, 1997, s. 8; Sheldon, 2005).

Da turisterne ankommer/besøger er det yderligere vigtigt, at de får indsigt i områdets sårbarheder og traditioner. Dette kan gøres ved brug af skiltning og andre informative tiltage. På de sårbare områder kan guider eller andre kvalificerede assistere turisterne for både at sørge for, at de får den bedst mulige oplevelse og for at undgå unødvendigt slid. Erkendelse af at turister søger uddannelse og viden omkring dyrearter og landområder kræver kvalificerede informationssystemer. Den private sektor der inkluderer tour operatører har

ligeledes brug for retningslinjer omkring, hvilke områder der er off-limits eller har begrænset tilgængelighed (Sheldon, 2005, s. 8).

Når en destination forsøger at udvikle turisme, kan det være en stor fordel med en befolkning med tilsvarende uddannelser, da turister har høje forventninger og kræver en vis standard.

5.7 Markedsføring og Sæson

Typisk er det det offentlige, der har ansvaret for promovering og markedsføring af destinationen. Store beløb bliver brugt årligt til at tiltrække turister til netop deres områder, og derfor går størstedelen af budgettet samtidig til markedsføring. Andre områder såsom forskning, planlægning, uddannelse, og information systemer kan derfor riskiere at blive negligerede (Gunn & Var, 2002, s. 11).

Dette er et vigtigt aspekt at fremhæve, da markedsføring fylder meget i den færøske tilgang. Med dette mener jeg ikke, at markedsføring ikke er en vigtig del, da god markedsføring kan være altafgørende for at turister vælger netop ”din” destination.

Markedsføring og markedsdifferentiering er vigtige aktiviteter i forhold til at opnå bæredygtig turisme. Dette skyldes, at man nemmere kan tiltrække de turister, man mener får det meste ud af destinationen og omvendt. Der kan fokuseres på indenlandske eller internationale markeder, men det vigtigste er, at der er et match mellem øernes faciliteter, ressourcer og den potentielle turist (Gunn & Var, 2002, s. 27).

Den færøske markedsføring er rettet imod nicheturister, der stiller høje kvalitetsmæssige krav. Når VFI så vælger et slogan som ”unspoiled” ”unexplored” og ”unbelievable” er det vigtigt, at denne budskab lever op til det, den lover.

5.7.1 Sæsonbetonet

Turisme er ofte sæsonbetonet, og kan derfor i nogle tilfælde karakteriseres som et ustabil marked, og dette kan være en barriere for bæredygtig turisme blandt andet i forholdet mellem udbud og efterspørgsel (Chung, 2009, s. 87).

Dette er relevant for Færøerne, da der ankommer flest turister i sommermånederne, hvilket kan medføre en utryghed i forhold til bebyggelse af nye faciliteter og videre medføre at turisterhvervet kun bliver en deltid beskæftigelse for de fleste stakeholdere.

Ydermere kan den sæsonbetonede karakter betyde, at nogle områder oplever overbelastning over nogle perioder til fordel for en jævn fordeling. (Chung, 2009, s. 87).

I dette tilfælde kan det være hensigtsmæssigt at benytte sig af ”de-marketing”. I Island bliver sommersæsonen eksempelvis ikke markedsført, da de oplever for mange turister denne årstid i forhold til deres kapacitet og retter derfor markedsføringen imod de andre sæsoner (Bilag 10). Dette kan også benyttes til at tage belastningen fra områder, der er overbelastede, som for eksempel Mykines og andre sårbare områder.

5.7.2 Regulering af Transport

Øget trafik kan belaste miljøet, hvilket gør det relevant at definere nogle retningslinjer indenfor området. For eksempel er der nogle øsamfund, der forbyder motordrevne køretøjer i

visse områder, imens andre anbefaler elektriske køretøjer som larmer og forurener mindre (Sheldon, 2005).

Cruiseskibe er også en potentiel kilde til ekstra turister, dog medfører de nogle yderligere behov af faciliteter, og påvirkninger der ikke altid stemmer overens med bæredygtighedsprincipper, da de forurener for eksempel meget og standes typisk kun kortvarigt og lægger derfor ikke det store økonomiske afkast bag sig (Sheldon, 2005).

6.0 Analysestrategi

Analysen er todelt; første del har til formål at belyse den nuværende tilgang til turismeudvikling på Færøerne og hvilke indvirkninger denne tilgang kan have for færøsk turisme og samfundet. Denne del af analysen er derfor af en forklarende og beskrivende karakter, hvor jeg gennem min empiri og teori forsøger at beskrive Færøernes situation og problemstillinger.

Anden del af analysen vil derimod bestå af en mere normativ og beskrivende karakter.

Jeg vil derved fremhæve hvilke muligheder og barrierer, der er for bæredygtig turismeudvikling på Færøerne grundet i de temaer fremstillet i teorieafsnittet bæredygtig tilgang: ”borgerinddragelse”, ”regulerings og betaling”, ”forskning og information”, ”markedsføring og sæson” og ”regulering af transport” På trods af den overlappende karakter mellem disse kategorier har jeg for overskuelighedens skyld valgt at dele dem op.

6.1 Nuværende tilgang til turismeudvikling

Ud fra VFI's strategi er visionen for færøsk turisme:

“Turismen skal være et nyt basiserhverv for national økonomien, som skal udvikles på en bæredygtig måde, med omtanke for det færøske folk, miljø og økonomien.[...]Det konkrete langsigtede mål er at færøsk turisme skal give en omsætning på 1. Milliard kroner i 2020.[...]En øget turisme giver flere indtægter til statskassen, og derved styrker turismen statsøkonomien og skaber et forskelligartet erhvervsliv. Turisme er også interessant og vel egnet til at skabe bedre trivsel til de færøske beboere og øge interessen for færinger, bosat uden for Færøerne, at flytte tilbage til landet.” (Bilag 4. s.18-20)

Indenfor den økonomiske tradition bliver turisme som tidligere nævnt anskuet som en industri, som af regeringen kan blive benyttet som et redskab til at opnå regional udvikling, skabe økonomisk vækst og/eller restrukturering af økonomien samt som en måde at reducere arbejdsløshed på (Hall, Tourism Planning policies, processes and relationships, 2008, s. 55). Dette stemmer overens med den fremsatte vision hos VFI og er samtidig den hyppigst årsag for, at en destination ønsker styrket turisme.

I den økonomiske tilgang er det vigtigt at resultaterne er målbare, således at regeringsstøtten kan tilpasses, som erhvervsminister Johan Dahl (JD) også fremhæver:

”JD: Ja[...]så kan vi måle på resultaterne på hvad det er vi gør, og det synes jeg er ret væsentligt, at landet bruger mange penge på støtte til turisme for at få udvikle den, så kan vi måle på om det giver resultater det vi giver penge til, og det får vi gjort med statistik blandt andet” (Bilag 7. s.48)

Ifølge den økonomiske tilgang stemmer dette overens da:

"Attenteion is given to the means by which tourism can be defined as an industry in order that its economic contribution and production can be measured, and so the role of government regulation and support can be adequately appraised" (Hall, Tourism Planning policies, processes and relationships, 2008, s. 56) .

Et andet karaktertræk ved denne tilgang er som nævnt, at der fokuseres på markedsføring for at tiltrække de rette gæster, der giver størst afkast.

"One of the main characteristics of the economic approach is the use of marketing and promotion to attract the type of visitor who will provide the greatest economic benefit to the destination's specific tourist resources." (Hall, Tourism Planning policies, processes and relationships, 2008, s. 56).

Ifølge VFI strategien:

"Færøerne er og bliver ikke en masseturisme destination, men med bedre segmentering kan vi, i et større omfang, sørge for at "de rigtige" turister, som bruger flere penge, kommer til Færøerne. Den største vækst skal vi forvente komme fra udenlandsmarkedene og målgrupperne[...]Business turisme – også kaldet MICE-målgruppen[...] Privatturisme også kaldt Leisure-målgruppen" (Bilag 4, s.24)

Ambitionen er altså ikke at udvikle masseturisme men at fokusere på de turister, man mener passer bedst til det Færøerne har at tilbyde. Dette i sig selv er ikke et problem, som jeg vil komme ind på i analysedel 2, men udfordringen ligger i, hvor meget der fokuseres på markedsføring til fordel for andre aspekter.

Som Johan Dahl også påpeger, er det markedsføring der i første omgang er i fokus:

JD: *"Men de penge der går til VFI, de er øremærkede allesammen til markedsføring[...]Ja, man har været ret bevidst om, eller der har været en bevidst strategi, at man først satser på markedsudvikling at skabe nogle betingelser, således at man kan tiltrække investeringer. Du får turisterne først, så får du nok også forskning og alt"* (Bilag 7, s.51)

Johan Dahl ræsonerer at det prioriterede fokus på markedsføring vil skabe et behov som vil tiltrække de nødvendige investeringer og opmærksomhed.

Ifølge Hall (2008) er der ved en økonomisk tilgang fokus på tilfredse gæster til fordel for mulige negative indvirkninger af turismen, som blandet andet miljøslitage og svind i dyrearter.

"However, issues of opportunity costs, the assesment of visitor satisfactioin and the economic necessity of generating a positive attitude towards tourists in host communities does mean

that limited attention is paid to the negative impacts of tourism" (Hall, Tourism Planning policies, processes and relationships, 2008, s. 56).

Der er tidligere nævnt nogle effekter, der kan opstå på grund af turisme, både positive og negative, dog bliver der i VFI strategi kun fremhævet de positive effekter

- Økonomisk vækst- herunder øget eksportværdi
- Arbejdspladser i den private sektor, både til uddannede og ufaglærte
- Skaber arbejdspladser i hele landet også i udkanten af Færøerne
- Flere skatteindtægter
- Indgående turisme kan ikke flyttes til lavprislande som andre erhverv kan, f.eks. fiskerierhvervet.
- Begrænser ungdomsarbejdsløshed og arbejdsløshed hos nytilkomne
- Bedre driftsomkostninger hos transportfirmaer giver bedre rejsemuligheder til færinger
- Stærkere identitet og fremtidsforventninger som også øger kreativitetslysten på Færøerne
- En bredere vifte af kulturelle tilbud, oplevelser, sport, shopping og restauranter skabe bedre trivsel og livskvalitet hos færinger. (Bilag 4, s.18)

Dog undrer det mig ikke, at de ikke har fremhævet potentielle negative indvirkninger, da deres formål netop er at tiltrække flere turister, kunne det virke modstridende at reklamere med alle de negative sider, hvilket i sidste ende kunne resultere i en mindre årlige regeringsstøtte. Som den økonomiske tradition kendt, er der ikke fokus på de negative indvirkninger, men er der det på Færøerne?

Ifølge fugleekspert Jens Kjeld Jensen (JKJ), er naturmæssige problemstillinger ikke blevet prioriteret.

"JKJ: Ja, det er også et ting. Det er måske 30 år siden, at jeg begyndte at snakke om det her og har snakket med politikere og har snakket med dem, der har med det at gøre, men ingen har nogen vilje til at gøre noget[...] for at beskytte naturen" (Bilag 2, s.8)

At man på Færøerne har en sårbar natur fremhæver JKJ også i og med, at han påpeger, at fuglebestanden ikke er som den har været: *JKJ:[...]jeg kan sige, at under Vestmannebjergene har man sejlet i 25 år. De sejler stille og roligt under Vestmannabjergert med turister hele sommeren. I 50'erne fangede de op til 6.000 lomviger om dagen under Vestmannebjergene, og hvis du sejler der i dag så ses ikke én eneste lomvig, ikke en lomvig! [...]altså under 99% af bestanddelen er væk, alle de andre steder på Færøerne der er det også gået tilbage, men der er det måske 10-20% tilbagegang. Det eneste sted fuglene fuldstændig er forsvundne er under Vestmannabjergene, og det er det eneste sted, man har haft regulær sejllads med turister de seneste 25 år. Men der er ikke skrevet nogen rapporter om det, og jeg har ikke nogen beviser. Det eneste bevis der er, er at der ikke er nogen fugle [...]"* (Bilag 2, s.7)

Der er altså ikke nogen forskning på området, men ifølge JKJ er realiteten at antallet af fugle markant reduceret. Det skal noteres, at JKJ har arbejdet med fugle og fugletrivsel i 30 år – derfor kan JKJ ikke siges at have en helt objektiv holdning omkring dette, men dette gør ikke hans input mindre værd.

Miljøbiolog Finn Lützen (FL) fortæller videre:

“FL: [...]turen ud til Holmen på Mykines, stigen er nedtrådt. Jeg ved ikke helt 1/2 meter, det er et eksempel og et andet, som jeg også ser, det er nordpå i Trøllanesi, hvor folk går ud på "fyret" de går bare rundt i udmarken og det vil sige, at fårene bliver pressede af folk. Det godtager de der, men jeg synes, det er ret så irriterende”(Bilag 8, s.53)

Der kan altså ses nogle direkte indvirkninger på naturen, der hænger sammen med menneskelig adfærd både i forhold til jorden og også i forhold til fuglene. Der er altså noget, der tyder på, at naturen bliver negligeret til fordel for andre økonomiske aktiviteter.

Annika Olsen lagtings kvinde fremhæver også denne problematik:

“Færøerne var i 2007 udnævnt som verdens mest uspolerede øsamfund af “National Geographic”. Med stærk national stolthed og identitet har vi noget helt særligt at tilbyde turister, og vi bør bruge denne hæder til vores fordel. denne hæder betyder samtidig, at vi som turistdestination må være bevidste omkring hvordan vi tager i mod turister. At blive tilnævnt som et uspoleret land betyder også, at vi må bevise at vi varetager vores natur, og at vi passer på vores dyreliv, havvand og så videre” (Bilag 11, s.68)

Der er altså tegn på nogle negative indvirkninger på de færøske naturområder, men der er altså nogle tegn på at politikere er ved at få øjnene op for betydningen af naturen og beskyttelse af denne, da turisme nu for alvor bliver prioriteret som erhverv. Som Gunn også påpeger, er det naivt at tænke, at dette ikke er en realitet:

“The popular notion that tourism has no impact on a community and that all we have to do is advertise to get those free tourist dollars is false. There can be a negative side to tourism, as many communities are finding out. Most of the pitfalls can be overcome but it is well to think of them in advance so they can be avoided” (Gunn C. , 2000, s. 2).

GH mener dog ikke, at dette er relevant for Færøerne, da jeg spørger, om hun kan forestille sig nogle negative effekter af turisme:

“GH: Altså som sådan ikke så meget, selvfølgelig kan der det, men vi er så bittesmå nu, så det er ligesom ikke noget, der påvirker naturen negativt i dag, hvis man tænker på det her med sustainability og alt det her, så er det i dag ikke udlændingene, der forurener og sviner naturen til, men det er færingerne selv, som er de største miljøsvin” (Bilag 5, s.28)

Jeg er enig med Gudrid, at det angiveligt er færinger selv, der skader naturen mest, men dog er det med et fordoblet antal turister uundgåeligt, at dette ikke også vil sætte nogle spor, især hvis færinger selv sender det signal, at naturen er der for at bruge.

“The popular notion that tourism has no impact on a community and that all we have to do is advertise to get those free tourist dollars is false. There can be a negative side to tourism, as many communities are finding out. Most of the pitfalls can be overcome but it is well to think of them in advance so they can be avoided” (Gunn C. , 2000, s. 2)

Som citatet lyder, er det naivt at sigte efter turismeudvikling uden at tage nogle forbehold for, hvilke potentielle indvirkninger turisme kan medbringe. Dette er især vigtigt for øsamfund som Færøerne at inkorporere disse effekter i turismeudviklingen, da øer som nævnt er særlig sårbare i forhold til påvirkninger af turisme og derfor også kilder til mange bæredygtig relaterede problematikker (Sheldon, 2005, s. 3)

Ifølge GH er strategien at få turister til landet, og derudover er der en tro på, at resten vil regulere sig selv ”GH:[...]man har i mange år fokuseret på, om der er toiletter rundt omkring eller sådan nogle forskellige ting[...]det er områderne selv som skal tage sig af deres område. Det, at der for eksempel ikke er nogle restauranter på en ø, det er området selv, der skal tage sig af det[...] vi skal få turisterne ind, og så da turisterne er kommet, så kommer det andet af sig selv, det som ikke allerede eksisterer[...]” (Bilag 5, s.30)

Der er altså en tro på, at områderne hver især vil leve op til nogle standarder. Hvis der skal udvikles en bæredygtig turisme, er det dog nødvendigt med nogle fælles retningslinjer.

”if the marketplace alone sets the extent to which businesses utilise the psysical and social environment, then history clearly suggests that the loss of environmental and social capital is inevitable” (Hall, 2008, p. 93)

Som Hall også argumenterer for kan de rent økonomiske og selvinteresserede individuelle præferencer angiveligt lede til en kontinuerlig degradering af de naturlige ressourcer. Problematikker der omhandler bæredygtighed kræver derfor ifølge Hall en politisk retning henimod fælleskabet og som følge heraf interventionisme, såsom overvågning og regulering. Derfor vil jeg vil fremhæve VFI’S vision for turismeudviklingen, da jeg ikke mener, at den nuværende tilgang er i overensstemmelse med denne:

”Visionen er at arbejde for at samle, samarbejde og sælge Færøerne som turistdestination. VFI fokuserer på en bæredygtig turisme, der skal fungere som basiserhverv for den nationale økonomi med omtanke for lokalbefolkningen, miljøet og økonomien” (Bilag 4, s.21)

Derfor spørger jeg GH, om hun kan uddybe dette:

GH: *”Ja, det vi mener med at udvikle bæredygtigt, det er i forhold til naturen, folket og økonomien [...] det er simpelthen det, at vi vil vokse men har ingen ambition om at blive et nyt Mallorca, vi vil gøre det på en bæredygtig måde, så det ikke går ud over naturen, men at folk skal kunne leve af det, så det er økonomisk bæredygtigt[...]”* (Bilag 5, s.31)

Udtalelsen kunne tyde på, at bæredygtighedsbegrebet er implementeret i strategien for at sende et signal om, at man har omtanke for natur og mennesker. Dette fremhæver dog problematikken omkring begrebet *bæredygtighed*; det er nemt at indføre i en vision, men det er i realiteten måske mere et buzzword. Denne tanke forstærkes yderligere, da jeg spørger videre ind til bæredygtighed, hvor GH uddyber:

”GH: Ordet bæredygtigt er jo fluffy, og det er et ord som rigtig mange bruger, men få gør noget ved, selv Island som i dag er vokset rigtig meget indenfor turisme har ikke nogle bæredygtighedspolicy, og de fleste lande har det faktisk ikke endnu. Det er nogle få lande som har det, og der føler jeg, at vi ikke behøver at stå forrest i køen der, at bruge al vores

energi på at blive sustainable fordi vores turisme i dag er næsten i sig selv bæredygtig fordi den er så lille, den påvirker ikke vores miljø negativt" (Bilag 5, s.31)

Som udtalelsen lyder, er det ikke første prioritet for Færøerne at indtænke bæredygtighedsprincipper, men at fokus bør ligge andre steder. Argumentationen er dog i min optik svag, da det især er små øsamfund som Færøerne med sårbar natur, der kan opleve de her indvirkninger. Som litteraturen også viser, er der mange destinationer, der forsøger enten at rette op på disse skader eller arbejder forebyggende i planlægningsfasen for at undgå disse. For eksempel ser man det nødvendigt på Island at udvikle bæredygtig turisme nu, da de ellers også har haft en mere laissez faire tilgang til udviklingen, som Arnarson påpeger

"In order to develop sustainable tourism, we urgently need holistic planning and management for tourism development in this country, based on qualified research on the resources." (Reykjavík Grapevine, 2012)

Jeg finder det vigtigt at pointere at GH, og den rolle hun har påtaget sig i forhold til turisme, ikke er i stand til at udtale sig negativt omkring turisme. Hun er ansat for at skaffe flere turister og har gjort et stort stykke arbejde for at få fokus på området. Begynder hun selv at påpege mangler og så videre, ville det virke demotiverende for branchen og processen. Dog er jeg ikke i tvivl om, at hun også er klar over de potentielle indvirkninger et samfund kan opleve af turisme, hun kan ikke i sin position udtale sig omkring dette i denne opstartsfasen.

Som tidligere nævnt er offentlig turismeplanlægning ifølge Hall ofte præget af laissez faire tilstande. Frem for at der er blevet udarbejdet strategier, der arbejder imod nogle konkrete målsætninger for den optimale udvikling af turisme. Dette skyldes videre den hurtigt voksende industri, som efterlader samfundet med nogle grundlæggende problematikker angående ansvar (Hall, Tourism Planning policies, processes and relationships, 2008, s. 11).

Jeg mener dog at ud fra ovenstående at Færøerne benytter sig af en økonomisk tilgang til turismeudvikling med fokus på markedsføring og segmentering og økonomisk vækst. Ifølge Hovgaard er det nødvendigt at fokusere på en balancegang mellem strategien og det øvrige miljø: *"Doubling the number of tourists will undoubtedly put pressure on the local infrastructure, local culture and the environment in general"* (Bilag 1, s.5)

Visionen er at udvikle bæredygtig turisme. Men en økonomisk tilgang der nedprioriterer miljøet og det sociale aspekt er ikke forenelig med visionen, og på længere sigt kan det undergrave turismens eget fundament. Tilgangen er derfor ikke optimal for færøsk turismeudvikling. Dette arbejde er stadig i opstartsfasen og ifølge Innskeep, er det netop nu det kan betale sig at tænke proaktivt og implementere nogle retningslinjer. (Innskeep, 1997, s. 7).

6.2 Bæredygtig tilgang

Følgende analysedel vil tage udgangspunkt de fem kategorier som jeg har fundet relevante i forhold til bæredygtig turismeudvikling: *"borgerinddragelse", "regulerings og betaling", "forskning og information", "markedsføring og sæson" og "regulering af transport"*.

Analysen vil derfor systematisk gennemgå disse kategorier koblet sammen med den relevante empiri og teori for at, der kan analyseres frem til et kvalificeret bud på nogle planlægningsaktiviteter, som kan være med til at fremme bæredygtigturisme på Færøerne. Der vil selvfølgelig være andre faktorer, som er relevante at tage hensyn til, men da jeg må begrænse mig, er det de her aspekter, jeg fokuserer på.

6.3 Borgerinddragelse

Som tidligere nævnt er forudsætningerne for bæredygtig turismeudvikling lokal opbakning. Borgerinddragende processer er både tids og ressourcekrævende. Dog er det essentielt at inkludere dette aspekt i den strategiske planlægning, som vil blive uddybet nedenfor (Okazaki, 2008, s. 511; Andriotis, 2000, s. 65; Hall, Tourism Planning policies, processes and relationships, 2008, s. 60; Haywood, 1988; Sharpley, 2013, s. 37).

Det er vigtigt, at man inddrager Færøernes befolkning i processen. Men det er først nødvendigt at undersøge, hvorvidt der er opbakning for turismen. Ifølge GH har ønsket omkring styrket turisme ikke indgået i den offentlige debat på Færøerne tidligere.

"We know from research that it is not only places that shape tourists, but tourists that shape places. One simple question I have never heard discussed is whether the locals want even more tourists running around in their backyards? Are people willing to give up their "local way of life", which may be to give up their first income and replace it with tourism (at least seasonally)? I don't have the answer, but if we do not discuss such issues and find reasonable and balanced ways between the needs of the industry and the wants of the locals, we may ask for many unnecessary conflicts." (Bilag 1, s.5)

GH fremhæver nødvendigheden i at Færøerne bør åbne op for en diskussion omkring, hvorvidt øget turisme er et ønske, da det ellers kan have konsekvenser for en bæredygtig turismeudvikling, hvis opbakning fra lokalsamfundet er en af forudsætningerne for dette mål.

GH mener, at færinger er opbyggende omkring turisme: *"GH: Absolut, ja vi har en stor opbakning i dag[...] Jeg føler, at vi har rigtig mange folk, der er involverede, fordi vi er så få og vi har mange partnere, og der er mange folk, som vi arbejder sammen med, så selvfølgelig gud og hver man skal heller ikke blande sig i turisme, fordi det ikke er alle, der har forstand på det, men vi har et meget tæt samarbejde med vores industri, så jeg føler ikke, at det kun er noget, vi sidder i disse lokaler og bestemmer det hele, men vi har en daglig og åben dialog med alle i vores industri, så jeg ser det slet ikke som et problem."* (Bilag 5, s.32)

GH nævner, at folket er involveret og interesseret, men at det ikke er alle, der har forstand på turisme og derfor ikke bør blande sig. Dette er en af udfordringerne relateret til borgerinddragelse.

I forhold til naturen er det især vigtigt, at folket er med i udviklingsprocessen, da det kan være med til at skabe en bevidsthed omkring ressourcerne. Som Okazaki også pointerer, kan borgerinddragelse fungere som drivkraft til naturbeskyttelse samtidig med, at der er fokus på de økonomiske gevinster. Derfor kan denne proces betyde en øget bevidsthed omkring den

færøske naturs sårbarhed, øget stolthed og være med til at forandre holdningen i forhold til naturen (Okazaki, 2008).

På trods af at GH føler, at folket bakker op omkring turisme, er jeg dog i tvivl om, hvor repræsentativt det er. Dels på grund af egne erfaringer, men JD og JP giver også udtryk for, at der måske hersker en vis modstand eller ligegyldighed omkring turisme, især ude ved de små bygder.

JD siger blandt andet: ”JD:[...] jeg tror også, at de er ligeglade, men jeg tror på den anden side at i de større bygder som Tórshavn, Klaksvik og Runavik, at der ser de, at der er en masse mennesker, som kan bidrage med noget indenfor turisme til lokalsamfundet. De ser det nok, men en bygd som Bíggjar eller Fámjin, de tænker ikke over det[...]det gør de ikke” og JP supplerer ”JP: Ja, turisterne vandrer inde på deres marker og odelægger hegnene” (Bilag 7, s.52)

Det kan tyde på, at beboere i de større byer er mere engagerede i turisme og derved også har en mere positiv holdning til styrket turisme. Dette støtter op om vigtigheden af borgerinddragelse, når menneskene i de små afsides bygder naturligvis er forholdsvis afskåret og derfor ikke har den kontakt med de andre stakeholdere i turismesystemet. Dette er dog paradoksalt, da det er netop disse udkantsområder og små bygder, der er i fare for at uddø og derfor har behov for turismen, da andre erhverv er begrænsede. Dog vil jeg mene, at den generelle holdning blandt det færøske folk er, at de gerne ønsker turisme, men der skal samtidig være en grænse for, hvor mange turister, der kommer. Det er vigtigt, det ikke bliver for ”turisted”, som Allan Skaalum (AS) og Maria á Lofti (ML) også kommer ind på:

“AS: Her kommer ikke overdrevet mange turister, hvis du ser på Island, så er der mange, mens der er forholdsvis få her, og vi ønsker flere” Og ML tilføjer “ML: men ikke for mange” (Bilag 6, s.40)

På grund af denne holdning i forhold til turisme, er det især vigtigt, at der i udviklingsfasen tages hensyn til borgerne, for eksempel ved at inddrage dem i processen, da dette kan medvirke til en øget forståelse af betydningen af de naturområder, der danner forudsætningen for turisme.

Lokalbefolkningens opfattelse af fordele og ulemper af turisme spiller en betydelig rolle i forhold til turisternes tilfredshed, hvilket medfører, disse opfattelser kan være afgørende for færøsk turisme (Sharply, 2013). Et eksempel på dette er Gjógv, hvor den lille bygd oplever omkring 30.000 turister årligt. Dog efterlader turisterne ikke nogen penge bag sig i bygden, og folket føler sig derved snydt og har taget sagen i egne hænder. Bygden har gjort sig opmærksom på problemet og vil nu søge om at kræve bomafgifter fra både turister og færinger for at komme ind i bygden. Pengene ville siden gå til at bygge en tunnel. Dette kan for mig virke problematisk, da man ikke ved, hvilke effekter en sådan handling kan medføre. Skal alle områder implementere bomafgifter, hvor går grænserne, og hvad skal pengene bruges til? Er det hensigtsmæssigt at bygge en tunnel? Stemmer det overens med den nationale vision om udvikling af bæredygtig turisme? På grund af eksempler som dette, mener jeg, det er essentielt at forsøge at inddrage lokalbefolkningen både i opstartsfasen men også gennem hele processen. Som Hall siger vil dette skabe bedre resultater og beslutninger.

På trods af at borgerinddragelse er en lokalforankret aktivitet, har regeringer mulighed for at implementere nogle fælles retningslinjer nationalt, da fordelene lokalt også påvirker hele landet (Hall, *Tourism Planning policies, processes and relationships*, 2008; Okazaki, 2008, s. 8). Tilgangen kan ikke gribes an uden, at der bliver foretaget nogle undersøgelser af det nuværende niveau af borgerinddragelse i et område. Men når dette ikke er undersøgt på Færøerne, kan det være svært at evaluere, hvorvidt det eksisterende/ikke eksisterende program virker samt, hvilke anbefalinger og forbedringer der kan gøres for fremtiden (Okazaki, 2008).

Det skal understreges at mange destinationer har forsøgt at implementere borgerinddragelse i forhold til turismeudvikling, men det bliver ofte ikke mere end en symbolsk aktivitet, da det er beslutningstagerne, der i sidste ende sidder med afgørelsen (Okazaki, 2008).

Det er altså en forudsætning for bæredygtig turisme at lokalbefolkningen er glade værter, dette er der større sandsynlighed for, hvis alle stakeholdere af turismesystemet er med i udviklingsprocessen. På Færøerne eksisterer der ikke en offentlig debat omkring, hvorvidt folket ønsker turisme, og der er delte meninger omkring det færøske folks opbakning. Men der findes ikke nogle undersøgelser af den nuværende situation i forhold til deltagelse og opbakning. Der er noget, der tyder på, at det bliver nødvendigt med større grad af borgerinddragelse, da der begynder at opstå situationer, som fremhæver utilfredshed omkring fordelingen af fordele og ulemper af turisme.

7.0 Regulering og betaling

7.1 Regulering

Som sagt er min forståelse af bæredygtig turisme som nedenstående definition:

“tourism which is developed and maintained in such a manner and scale that it remains viable in the long run and does not degrade the environment in which it exists to such an extent that it prohibits the successful development of other activities” (Butler, 1993).

Derfor er det essentielt for Færøerne, at man beskytter ressourcerne, således at disse ikke tager skade. Dog kommer beskyttelse af naturområder ikke af sig selv men kræver regulering og planlægning. Sheldon påviser at mange øsamfunds problematikker; for eksempel slid på natur og tab af dyrearter er forbundet med mangel på effektiv regulering (Sheldon, 2005, s. 8).

På Færøerne reklamerer der med ”uspoleret” natur. Men det er relevant at påpege, at denne natur ikke er helt så uspoleret, som der bliver givet udtryk for. Hovgaard uddyber:

”We have already heard about the “unspoiled faroese nature”. But according to our environmentalists this is an over-statement. On the contrary there are those who point at the fact that faroese nature is under severe stress, of course not only by tourists, but by ourselves not the least”(Bilag 1, s.5)

Dette gælder især sårbare og populære destinationer: *“ML: Ja, specielt ude på Mykines hvor du går midt imellem alle fuglene. Hvis der er mennesketrafik døgnet rundt, så forsvinder fuglene. De får aldrig fred. Der skulle måske være faste dage og tidspunkter, hvor man kan besøge de steder[...] Ja, og det bliver næsten helt raseret, det er rigtig syndt, men man tænker ikke på det.”*

En konstatering af problematikken kan eksemplificeres af disse korte uddaleser: *“AS: Ja, de kalder det jo for fugleøen”, “ML: Og snart er der ingen fugle tilbage”*(Bilag 6, s.39)

JKJ støtter ligeledes udtalelserne fra AS og ML: *“JKJ: [...] de vil ikke frede søpapegøjen for eksempel, fordi at de vil ikke gribe ind i folks privatliv[...]de har fået lov til at dræbe søpapegøjer de sidste 500 år, så det skal de fortsætte med. Der har altid været fanget for mange søpapegøjer[...]Færøerne har været en kæmpe stor fødekilde med store bestande af kysttobis, så der har været masser af føde til fuglene før i tiden[...]men nu er der ingen fødetilgang, og det vil sige, at fuglene slet ingen unger får[...]men der er ikke skrevet nogen artikler om det her på Færøerne, eller hvordan turisterne har negativ indflydelse på naturen, men de her ting som jeg siger, at der er meget, som indikerer, at det er et problem”*(Bilag 2, s.9)

Et andet område der kræver regulering er på Sandoy, hvor JKJ fortæller om problematikken omkring det førnævnte fredede område:

“JKJ: I 1985 blev ”Mølheyggin” fredet.(Lokalt stednavn på Sandoy) Så måtte man ikke længere grave i sandet. På Mølheyggin er der er to slags edderkopper, som der kun er fanget der. Der er en natsværmer[...]og det eneste sted i Europa den findes det er på ”Mølheyggjarnir” og nogle få steder på Island[...]Og alligevel brænder man Sankt Hans bål midt på ”Mølheyggjar” og man kører rundt med firehjulstrækkede motorcykler[...]”(Bilag 2, s.9)

Derudover kan mennesker også sætte nogle permanente spor i fjeldene:

“FL: [...]hvis der bliver gået meget et sted, så kommer det til at ses. Så enten må man lave små stie, som folk skal holde sig til[...]at lade folk gå lige som de vil, det mener jeg er vanvid - det er slet ikke godt. Har man bebyggede stie kan alle og enhver gå der, men går du udom de her stie, så blev du i gamle dage beskyldt for fåretyveri [...]så du var nødt til at gå på de her stie, ellers var det ikke godt!”(Bilag 8, s.54)

Ovennævnte er nogle aktuelle eksempler på, hvor vigtigt det er at implementere nogle regulerings aktiviteter for at sikre at yderligere skade ikke bliver påført på de sårbare natur områder.

Disse udtalelser hænger også sammen med de anbefalinger fremstillet af Sheldon (2005), der argumenterer for, at nogle områder og aktiviteter er nødt til at blive overvåget og reguleret kontinuerligt - både for at undgå skade men også for at indsamle viden omkring områderne. Som nævnt har man på Færøerne fra gammel tid eksempler på sociale strukturer, der var med til at regulere adfærden i forhold til naturen og derved opretholde en balance. Balancen er i opløsning, hvilket understøtter det faktum, at det er nødvendigt med nogle nye mekanismer i form af reguleringer og undersøgelser.

”In my mind, the most effective and best strategy is tourism management in such a way that visitors will not realise that they are being managed. This can, for example, be done by controlling accessibility and by enhancing information and education for tourists and hikers” (Reykjavík Grapevine, 2012)

Som Arnason også belyser, er det vigtigt at uddanne turisterne ved at informere dem samt at begrænse tilgængeligheden, da kontrol over antallet af turisme aktiviteter og bevægelse indenfor et givent beskyttet område kan begrænse indvirkningerne på økosystemet.

På Island kan man også se nogle indvirkninger på de populære naturområder. De populære naturområder har også tidligere været frit tilgængelige, men nu har regeringen indsat regulering for at undgå yderligere slid på områderne. Dette bliver for eksempel gjort med, at folk betaler for at se de populære attraktioner – hvorefter disse midler går til regulering og vedligeholdelse af områderne. (Bilag 9, s.55)

”The image of pristine wilderness is one of Iceland’s main attractions, but this resource may be in jeopardy as the environment around some of Iceland’s most popular tourist attractions and hiking areas is gradually deteriorating. A growing number of visitors in environmentally sensitive areas, and a lack of tourism regulations and strategic sustainable management are contributing to vegetation and soil degradation and—in some cases—irreversible damage to natural formations” (Reykjavík Grapevine, 2012)

Jeg mener ikke på nogen måde, at antallet af turister vil komme op på det Islandske niveau, men Færøerne er derimod meget mindre sammenlignet med Island og har derved også en lavere bæreevne. Det er altså nogle problematikker forbundet med brugen af naturen, dog afspejler det også en generel holdning blandt den færøske befolkning; man tænker ikke over hvor sårbare disse områder egentlig er, og derfor er det nødvendigt med reguleringer, da holdningsændringer ikke sker over nat.

7.2 Betaling

Det tyder på, at det fundament som den færøske turisme beror på er i fare. Dette er nødvendigvis ikke på grund af turister. Men for at opretholde et bæredygtigt turismeerhverv på øerne kræver disse reguleringsaktiviteter økonomiske ressourcer - her kan skatte, besøgs afgifter eller andre mekanismer være en mulighed. (Sheldon, 2005, s. 7).

ML giver udtryk for overnforstående udlæg:

”ML: Det er også noget, de er ved at snakke om her på Færøerne[...]at folk får lov til at gå, som de vil uden at betale for det[...]og den gang var det oppe at vende, hvad man gør på Mykines[...]og problemet var der, hvem skulle så have pengene, og hvordan de skulle fordeles, samt hvem der skal have ansvaret for dette[...]det blev til noget “bygde skænderi”, folk blev ikke enige om, hvordan man skule gøre det.”(Bilag 7, s.38)

JD er også er bevidst omkring dette:

”JD: Ja, islændinge gør det. Jeg har lige været med erhvervsministeriet i Island, og der er man i gang med at gøre nogle betalningspakker[...]for at se gejserne og osv. Man betaler et lille beløb eller så og så meget for en uge og, det går alt i en stor pulje og bliver siden fordelt til forskellige ting, herunder forskning og udvikling.[...]Færinger har aldrig taget penge for noget[...]” og JD er ligeledes enig i, at det må koste for at komme til Mykines ”JD: I stedet for at du kræver et beløb for hver eneste turist, der kommer på land[...]og det er ikke kun der, det er alle steder på Færøerne[...]der ingen tvivl, om du er nødt til at få de her ting på plads også, og det bliver vel det næste”(Bilag 7, s.50)

Videre supporterer Annika Olsen, lagtingskvinde også denne holdning

”Muligvis ligger det i os færinger, at vi vil udvise venlighed imod vores gæster, og derfor ligger det ikke til os at tage penge for noget, bare fordi de vil se nogle fjelde eller fugle. Det siger noget om vores holdning og adfærd i mod vores natur, og vi gør os selv en bjørnetjeneste.[...]De som har rejst meget, ved at hvis der er tale om et specielt sted, man besøger, er det almindeligt, at man betaler for besøget. Et eksempel er Galapagos. Galapagos er i dag en national park. For at begrænse turister er det dyrt at komme i land på Galapagos. Mange forskellige regler er implementeret, der siger hvor man må gå, og at turister ikke må tage noget fra naturen. På Færøerne har man meget at lære.” (Bilag 11, s.68)

Man har som JD og Annika Olsen siger, aldrig krævet penge for noget på Færøerne der har med naturen at gøre, dog kan dette blive nødvendigt for at opretholde de nødvendig reguleringer og initiativer. Det er også vigtigt, at befolkningen føler, at de får noget ud af turisme som nævnt ovenfor ved eksemplet fra Gjógv. Derfor er det vigtigt, at der er nogle fælles regler for, hvad disse nye kommunale indtægter skal gå til, således at det sikres at pengene eksempelvis går til natur beskyttelse, forskning og regulering. Det tyder nemlig på, at der kan opstå mange uenigheder omkring, hvor pengene fra turistbesøg skal gå til. Som eksemplet omkring Gjógv belyser, hvor kommunen vil bruge turismeindtægter på en tunnel, og på Mykines hvor man ikke kunne blive enige om, hvor og hvad potentielle turismeindtægter skulle bruges til, og derfor blev der ikke implementeret nogle reguleringer.

Som Hall også nævner, kan politisk opbakning være en barriere for, at der indføres reguleringer, især hvis dette kan føre til en tilbagegang i forbruget (Hall, 2008).

Der er således en tydelig indikation på, at interaktion med den færøske natur kræver regulering. Det skal ikke være gratis at besøge naturperlerne, dog må der implementeres nogle fælles retningslinjer for, hvordan dette skal gribes an, og hvad indtægterne skal bruges til. Der har hersket en tydelig politisk barriere i forhold til regulering, grundet den holdning man har haft til naturen på Færøerne. Dog kan det se ud til, at dette aspekt er i forandring. Det er afgørende, at der sker noget så hurtigt som muligt for at undgå større skade.

8.0 Forskning og information

8.1 Forskning

Regulering alene er hellere ikke tilstrækkeligt. For indkommende turister er det vigtigt, at de forstår de områder, de besøger, dets sårbarheder og historie. Hvilket ifølge Sheldon (2005) kan gøres ved brug af skiltning, information og naturvejledere.

Som nævnt tidligere er det derfor først og fremmest nødvendigt med forskning for at forstå graden af både tilstande og indviklinger, der er forbundet med turisme. Der bliver bevilliget en del penge til forskning på Færøerne, dog er der ingen forskning omkring naturen og turisme. Hovgaard er en af dem, der påpeger den manglende forskning på området:

"[...]Tourism Research also shows that Local entrepreneurship, innovation, professionalisation and research are necessary preconditions to develop destinations and to develop policies. But it is a simple fact that there is no tourism research on the Faroes at all – There is no "centre for tourism research" at the university, and there are no signs so far that anything will change on this front[...]the faroes does not have an environmental policy and they do not have an tourism policy." (Bilag 1, s.5)

Dette kan ifølge erhvervsministeren være på grund af manglende interesse og manglende politisk fokusområde omkring turisme.:

"JD: Man bevilliger ret mange penge til forskning, så jeg ved ikke, om folk er bevidste om det, godt nok i forhold til BNP er det lidt, men der bliver bevilliget et sted mellem 80 og 100 millioner om året til færøsk forskning af de offentlige myndigheder[...] man har måske ikke en politik om det,[...]og man har ikke et fokusområde, der hedder turisme. [...]det må jeg give dig ret i, at det har vi måske ikke været gode nok til[...],og vi er slet ikke kommet dertil endnu. Men jeg tror det kommer, jeg tror, at når man ser, at turismen begynder at ligne noget fornuftigt, så begynder man at bruge penge på det"(Bilag 7, s.50)

På trods af at JD har en optimistisk holdning i forbindelse med øget fokus på forskning, fornemmer jeg en manglende erkendelse og vilje omkring betydningen heraf. For eksempel på Island, som har oplevet massiv vækst i turisme, er forskning stadig et nedprioriteret område som Lína Arnórsdóttir (LA) fra Promote Iceland også giver udtryk for:

"LA: You know it's interesting because tourism for the first time in 2013 overtook fishing as the no.1 revenue generating industry[...]it is our most valuable industry as of now. However the government only allocates 1% of its research budget into the tourism industry[...]tourism really was no. 5 & 6 industry up until around 2010, and it has grown significantly over the past four years - approximately 20 % increase year after year[...]it has expanded very quickly but there is a lack of attention on mostly everything including research" (Bilag 9, s.62)

Det er altså som både Arnórsdóttir og Hovgaard påpeger, vigtigt at foretage undersøgelser af det naturlige miljø. Det er vigtigt med kvalificerbar forskning for at udvikle bæredygtig

turisme. Hvis Islandsk turisme kan bruges som målestok i og med deres kontinuerlig vækst på turisme fronten uden at de er villige til at bruge nævneværdige ressourcer på forskning, så kan det tænkes at Færøerne er endnu længere fra at få opbakning samt ressourcer til dette.

Som tidligere nævnt påpeger GH også, at det i øjeblikket ikke er Færøerne ambition at være forrest indenfor bæredygtighed.

Det er altså nødvendigt med grundig undersøgelse af de naturlige områder for at afgøre den mest hensigtsmæssige form for udvikling. Dog er man på Færøerne ikke kommet dertil endnu, og som jeg ser det kan det tage lang tid før dette bliver en realitet, hvilket kan være problematisk, da jeg ser det som værende essentielt at fokusere mere på de ressourcer, man sælger som danner fundamentet for turisme. Det kræver efter min mening en ændret holdning til naturen, hvor der tages ansvar af alle i forhold til denne, hvor forskning kan være en spæde start.

8.2 Information

Der er en mangel af professionalisme indenfor turisme på Færøerne på nuværende tidspunkt, både hvad angår skiltning og information. Annika Olsen påpeger, at dette også er tilfældet ude på Mykines:

"Sidste sommer var jeg på besøg på Mykines, hvor vi selvfølgelig skulle se søpapegøjerne. Stien var nedslidt, der var ikke nogen skilte, som påpegede den rette adfærd imod naturen, fuglene eller planterne. De små søpapegøje unger gik rundt om mine ben, og alt var endda gratis!" (Bilag 11, s.68)

Heller ikke på det beskyttede sandklit område på Sandoy er der nogen skilte, der viser, at det er et beskyttet område, som JKJ giver udtryk for:

"JKJ:[...]for syv år siden begyndte jeg at arbejde på at få sat et skilt derop, da jeg vidste at der var[...]en helt speciel fauna på Mølheyggjar[...]for, at man ikke skulle køre på motorcykler og være lidt forsigtig. Det er syv år siden, og skiltet er ikke kommet op endnu. Der er ingen myndigheder, som har ansvaret på Færøerne for at få sat skiltninger op. Og lige i øjeblikket der står skiltet på et museum, de skal tage stilling til, hvordan plankeværket skal se ud, hvor det skal stå osv.[...] der sker bare ikke noget!"(Bilag 2, s.10)

Igen her ser vi den gennemgående holdning til brug af naturen. Her kunne skiltning være med til at oplyse turisterne og færingerne omkring naturens sårbare punkter og samtidig vække befolkningens interesse og bevidsthed omkring dette. Betydningen af de her strukturer giver AS også udtryk for: *"AS: Men vi sigter efter at få betydeligt flere turister, og så hvis man på det tidspunkt ikke har de her strukturer på plads, med betaling, skiltninge og stier. Så bliver det en plage!"* (Bilag 6, s.40)

8.3 Markedsføring og Sæson

På Færøerne har man det seneste år gjort meget ud af at markedsføre Færøerne som turistdestination. I forbindelse med markedsføringen af Færøerne kan det betrages som en styrke, at det er en offentlig organisation, som står for dette. Både for at de skal kunne styre deres fokus selv, udvælge marked men også for at sørge for at markedsføringen stemmer overens med den generelle holdning om, at man ikke må prøve at forvandle Færøerne til et turistparadis, men som Annika Olsen kommer ind på:

"Hellere have få turister der er villige at betale for vores naturperler, end 5000 turister ude på Mykines, som ikke lægger nogen penge bag sig"(Bilag 11, s.69)

Dette er også ambitionen ifølge den VFI's strategi:

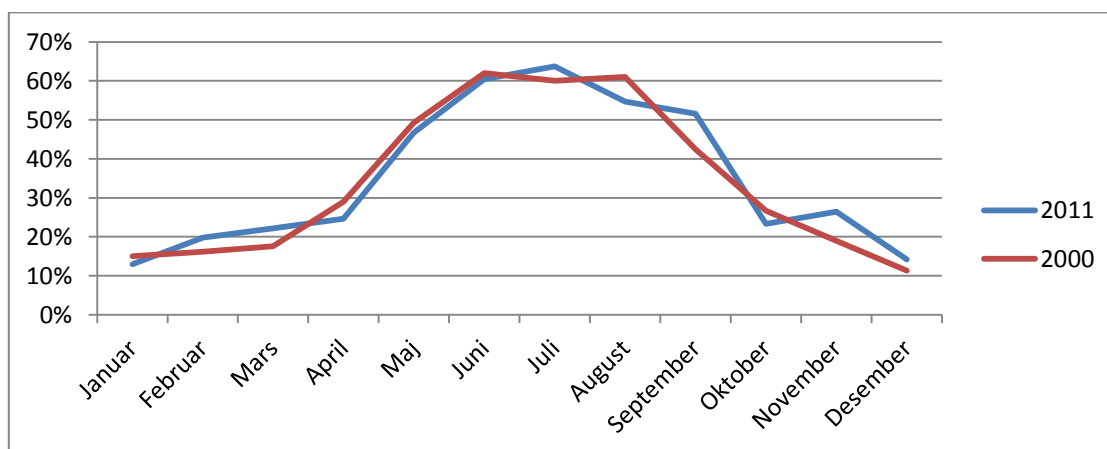
"Færøerne er ikke og bliver ikke en masseturisme destination. Men med bedre segmentering kan vi, i et større omfang, sørge for at "de rigtige" turister, som bruger flere penge, kommer til Færøerne[...]Derfor skal vi gå efter specifikke interessegrupper, som passer til vores udbud og er lette at identificere. De fleste af disse grupper kan også bidrage til at forlænge højsæsonen"(Bilag 4, s.24)

Dette er man altså bevidst om på Færøerne, hvilket er en fordel, hvad angår bæredygtig turismeudvikling. Sheldon argumenterer også for, at man med den rette markedsføring har størst mulighed for at finde det bedste match mellem turist og udbud (Gunn & Var, 2002, s. 27).

En af de største udfordring mange destinationer står over for vedrører sæson. På Færøerne ankommer de fleste turister i sommermånederne (Se fig.1), og der er derfor fokus på at få udviklet Færøerne til en helårsdestination, som også står beskrevet i strategien:

"Vi skal, i et langt større omfang, sælge Færøerne som en turistdestination hele året. Som figur 1 viser, så har vi en kort højsæson, som strækker sig fra juni til august. Dette på trods at de fleste hoteller har åbent hele året" (Bilag 4, s.23)

Figur 1: Belægning på de 3 og 4 stjernede hotellerne på Færøerne. (Bilag 4)

Dette er særdeles vigtigt, da det ellers kan være en barriere for udvikling af bæredygtig turisme. Det kan skabe en ubalance mellem udbud og efterspørgsel og kan efterlade et ustabil marked (Chung, 2009, s. 87)

Eksempelvis på øen Gozo der en del af Maltas øsamfund ankommer 70 % af turisterne i sommermånederne. Den sæsonbetonede industri har indirekte påvirket øen på diverse økonomiske områder heriblandt på udbudssiden. Her hersker usikkerhed omkring opstart af nye virksomheder og involvering i for eksempel hotel industrien.

På den anden side betyder den sæsonbetonede industri, at der er behov for at bygge nye faciliteter for at imødekomme turisterne i denne periode. Hvilket AS også kommer ind på i relation til Færøernes situation: ”AS: *Der er meget som skal udbygges. Hotelværelserne er cirka 400 i alt, og det er hurtigt at fylde dem op.*” (Bilag 6, s.41)

Dog kan det siges at være relativt risikabelt at bygge nye hoteller, hvis man skal drive disse med minimal belægning 8-9 måneder af året. Som ML også siger ”ML: *Det er nemt at bygge et nyt hotel, men hvad skal du gøre ved det om vinteren, hvis du ikke får forlænget sæsonen?*” (Bilag 6, s.41)

En mere jævn fordeling af turisterne, kunne være en løsning på mange områder. For eksempel, vil det være med til at områdets bæreevne ikke bliver overskredet.(Chung: 2009, 87 Som ML siger ”ML: *Ja, det havde måske hjulpet på det, om vi så fik flere turister men ikke alle på samme tid, det havde været løsningen*” (Bilag 6, s.40)

Som tidligere nævnt kan man ifølge Sheldon (2005) benytte sig af ”de-marketing” for at bedst muligt sikre, at de sårbare områdets bæreevne ikke bliver overskredet. For eksempel, bliver Mykines altid markedsført som et ”must see” som AS og AL også giver udtryk for:

”ML: *Og der kommer flere[...]det er nok den mest besøgte af de små øer. Når du f.eks. er på en messe i udlandet, så er det ligesom Mykines alle kunderne spørger ind til - det er et must see.*” - ”AS: *Ja, det er som vores Eiffeltårn.*” (Bilag 6, s.39)

I forhold til bæredygtig turisme er det altså vigtigt med den rette markedsføringsstrategi. Dette er også en målsætning for Færøerne. Det er afgørende, at man fokuserer på nichegæster og at der er sammenhæng mellem udbud og efterspørgsel for at kunne akkomodere turisterne behov.

8.4 Regulering af transport

Som tidligere nævnt kan øget trafik belaste miljøet, hvilket gør det nødvendigt med nogle retningslinjer på området.

JKJ nævner for eksempel, at man oplever store udfordringer med mennesker, der seljer med vandscootere og anden sejllads JKJ:

”JKJ: *[...]og så var der en færing, der har noget med turisme at gøre som sagde[...]”der er ikke noget mere fantastisk end at sejle ud med vandscooter og så kravle op i fuglefjeldet og sidde, hvor fuglene sidder[...]så er man rigtig ude i den vilde natur, det er så fantastisk!*”, så

siger interviewerens ”var det ikke noget for dig måske at have sådan nogle at leje ud?”[...]”jo det var der sikkert noget fremtid i”, det sagde manden i radioen uden at tænke om at vandscootere skræmmer alt væk. Hvorfor hvis man skal se naturen, skal man så sejle lige i fuglekolonier med en vandscooter?” (Bilag 2, s.11)

Dette eksempel viser igen den holdning færinger har til naturen; Den er der for at blive brugt.

Jævnført med tidligere afsnit om områders bæreevne påviser dette den negligerende holdning som nogle færinger har til den sårbare natur. Der eksisterer ingen formelle regler for sejllads på Færøerne, som JKJ videre forklarer:

”JKJ:For 25 år siden begyndte jeg at mødes med turistrådet og indenrigsministeriet[...]og dem der nu har haft med turisme at gøre for at tale om potentielle regler for sejllads med turister[...]og hver gang det blev en lille smule konkret, så blev det ikke til noget.[...]så der er aldrig kommet nogle sejllads regler i kraft.” (Bilag 2, s.7)

Dette er især problematisk i forhold til de sårbare naturområder, hvor man allerede oplever tilbagegang i fuglebestanddelen, hvilket frustrerer JKJ:

”JKJ:[...]jeg vil have vandscootere fuldstændig forbudt i ramsarområderne[...] vandscootere har 170.00 km² de kan sejle på - hvorfor skal de sejle på de 40km² som ramsarområderne udgør?[...]man er nødt til at lave begrænsninger, det er derfor [...] at vi har ramsarområderne. Hvis vi nu får lavet ramsarområder, kunne vi der lave nogle særregler, men det viser sig også at være utrolig svært at få lavet særregler.[...]” (Bilag 2, s.11)

Vandscootere er ikke kun problematiske for at skræmme og forstyrre dyrelivet, men de kan være farlige, som FL giver udtryk for:

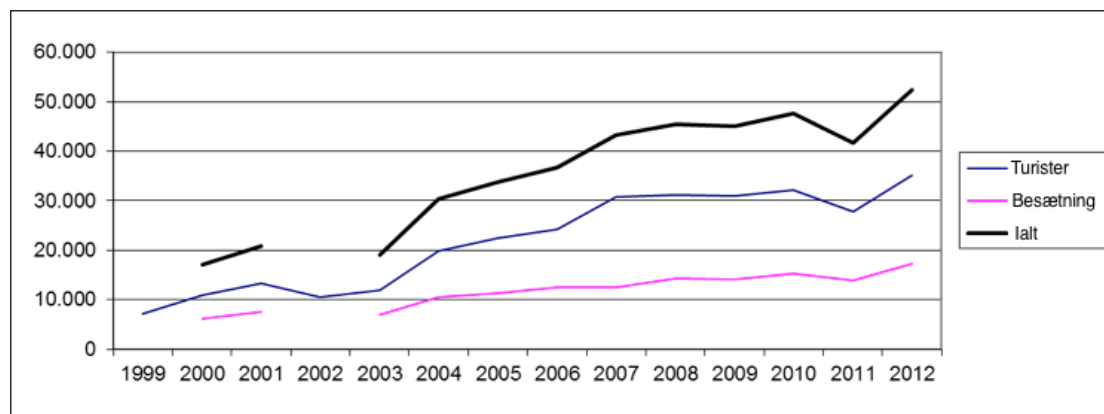
“FL: Vi har ikke nogen begrænsninger for noget [...] Og det mener jeg ikke burde være tilladt! For det er for farligt. Hvem skal redde dem, hvis de falder af deres vandscootere? Så må vi have øget beredskab på.” (Bilag 8, s.54)

For at undgå at fuglene yderligere forsvinder er det altså essentielt at få indført nogle regler. Ikke specifikt mod vandscootere men generelle regler for søfartøjer. Det kan tyde på, at dette bliver indført med henblik på ramsarområderne, men for at opnå bæredygtig turisme er det vigtigt, at det kommer til at gælde for hele landet.

Også på land er det nødvendigt med nogle reguleringer i forhold til transport især i fjeldene og fredede områder, som FL påpeger: *”FL:[...] de her ATV'er (4-hjulstruktet motorcykler), som kører rundt ude i marken, de sætter dybe spor, som man kan se de næste 100 år.” (Bilag 8, s.54)*

På de førnævnte Mølheggjar bliver der også kørt rundt med firehjulstrakte køretøjer, men det kan ikke forhindres, fordi der ikke er noget skilt.

Fig. 2 - Cruise­gæster (Bilag 4, s.16)

Som fig. 2 ovenfor viser er antallet af cruise­gæster mere en fordoblet siden 2002.

Som tidligere nævnt påpeger Sheldon (2005) at cruise skibe kan være en potentiel kilde til ekstra turister. Samtidig medfører det potentiel stigende antal turister yderligere behov for faciliteter, hvilket kan have påvirkninger, der ikke altid stemmer overens med bæredygtighedsprincipperne. Cruiseskibe forurener relativt meget samtidig med, at deres stop ofte kun er kortvarige, og at de ikke lægger det store økonomiske afkast bag sig. Derfor er dette også et vigtigt fokusområde..

Dette er der flere af informanterne, der giver udtryk for, blandt andet ML:

”ML: Man må også finde ud af, hvad man gør ved, at der kommer cruiseskibe efter cruise skibe[...]og det vokser for hvert år. Hvordan får vi dem til at lægge nogle penge efter sig?[...]” (Bilag 6, s.43)

En anden udfordring er, at de sejler på arrangerede ture, mens de ligger til kaj: *”JKJ: Skorpionen (Lokal hurtigt gående gummibådsfirma fra Vági.) sejler ture til Nólsoy hver gang der kommer cruiseskibe til kaj [...]de ligger jo inde i syv til otte timer[...],så de drøner rundt om Nólsoy på 45min[...]og sejler helt klods op ad landet og ind i alle huler, og jeg ved eksempler på, at søpapegøjer er kommet ind i skruen på båden. De sejler jo med de 70knob og skræmmer alt![...]” (Bilag 2, s.10)*

Udfra dette tyder det på, at cruise­gæsterne i øjeblikket gør mere skade end gavn på Færøerne som turistdestination.

9.0 Opsamlig/diskussion

I dette opsamlings afsnit vil jeg gennemgå de forrige afsnits hovedemner samt kort retfærdiggøre deres relevans for selve opgaven og den endelige konklusion.

Udvikling i opgavens kontekst omhandler forandring – en forandring bort fra den nuværende dagsorden, der som nævnt, ikke har været optimal til en mere fremadrettet og bedre tilpasset dagsorden (Hall, Tourism Planning policies, processes and relationships, 2008, s. 27).

Færøerne er i gang med en udviklingsproces, hvor den overordnede vision er at udvikle bæredygtig turisme.

Naturen er i dette henseende Færøernes vigtigste kvalitet og største aktiv. Dog kan man se nogle tendenser på de populære naturområder, der peger i en negativ retning i form af et dalende dyreliv samt øget slitage på naturen. Derfor kan man sige, at den nuværende tilstand ikke er optimal, hvilket i den grad øger behovet for forandring.

Dette er nødvendigvis ikke turisternes skyld men med et voksende antal af turister og et stagneret antal faciliteter, er det naivt at gå ud fra, at dette ikke vil have nogle yderligere indvirkninger på de færøske naturområder.

Det voksende turismeerhverv kan ifølge Hall (2008) efterlade samfundet med nogle ansvarsproblematikker. Disse kræver et fælles ansvar overfor naturen. Hvis man kan betragte færøernes natur som en kommercielt salgbar vare kan man med fordel indrage de samme paralleller omkring det bagland og netværk, der kræves for at få succes med enhver anden given vare. Der skal markedsføring og promovning, distribution, lagerbeholdning og kundeefterspørgsel. Disse skal administreres efter den gældende vision, man nu har sat sig – for at opfylde salgskvoter, budgetter eller markedspenetration.

I Færøerne tilfælde er der talen om et tværfagligt samarbejde spredt ud blandt flere niveauer i det færøske samfund; politisk opbakning, økonomisk opbakning, uddannelse, forskning, borgerinddragelse, regulering, skiltning m.m. skal kunne fungere sammen i synergi og sammen danne fundamentet for et bæredygtigt turisme erhverv.

Centralt for dette er planlægning. Men som Hall (2008) nævner er planlægning ikke et vidundermiddel, der kan løse alle problematikker. Planlægningen af et færøsk bæredygtigt turismeerhverv må derfor foregå med involvering af de mest relevante stakeholders i turismesystemet.

I stedet for at bruge tid og ressourcer på at definere, i hvor stor grad bæredygtigten skal implementeres i det færøske turisme system, er det mere relevant at diskutere, hvorvidt motivationen for at implementere bæredygtigheds principper er af betydning.

Ønsket om bæredygtighed i sig selv burde være drevet af en motivation for at vedligeholde og bevare den enestående færøske natur for det den er – bæredygtighed skal ikke indføres som en mekanisme for turistoperatørerne at kunne kontinuere at presse flere penge ud af den færøske natur uden at ødelægge den helt.

Men det kan i forlængelse heraf diskuteres, hvorvidt man opnår bæredygtig turisme uden økonomi som motivator, hvor jeg selv argumenterer for, at udviklingen må bunde i et brud med gamle vaner og holdninger til naturen. Hvor man med fordel kan tilegne Hans Jonas argumenter en nyfunden relevans. For har vi brug for en ny etik, der omfatter naturen. Det er vigtigt at alle tager et fælles ansvar for den natur, vi er så afhængige af. Og ved nye regler og retningslinjer få en ny holdning til naturen, som kan erstatte gamle traditioner, strukturer og holdninger som at ”naturen er til vores benyttelse”. Dette kan være med til at Færøerne kan stå inde for sloganet ”unspoiled, undiscovered and unbelievable” ikke kun nu men også i de mange kommende årtier.

Dog kan man ikke komme uden om den afgørende politiske dimension, hvor turisme politikker omhandler, hvad regeringer vælger at gøre eller ikke at gøre i forhold til turisme, og hvilke ressourcer, der stilles til rådighed til dette. På Færøerne hvor laissez faire holdningen dominerer kan den have gennemsyret det politiske system, som istedet for at tage action på dette vælger at lade turisme maskinen køre i sit vante spor, som bunder i at den nyfundne turisme erhverv er et relativt nyt fænomen på Færøerne, hvor der ikke eksisterer nogle klare ansvarsfordelinger.

Opsummerende hænger alle ovenfor nævnte faktorer og punkter uløseligt sammen og påvirker hinanden på hver sin vis. Det essentielle i strategisk planlægning er, at den er proaktiv, tager hensyn til folket og miljøet. Det kan med andre ord ikke foretages strenge regulationer omkring f.eks. kørsel eller sejlads på fredede områder, hvis der ikke er nogen skiltning eller officielle formuleringer omkring validiteten bag regulationen – og denne bliver ikke formuleret uden borgerinddragelse, hvor alle stakeholdere får en forståelse af bæredygtighed og dens betydning heraf.

For eksempel kan man ikke forbyde eller begrænse vandscooterbrug, da der ikke er noget skiltning, som siger, det er forbudt. Men der kommer ikke noget skilt, fordi man ikke mener, at der skal være nogen begrænsninger i forhold til naturområder – og man mener dette, fordi man ikke ved bedre, da der ikke er blevet forsket i relationen og konsekvenserne af en øget turisme tilstedeværelse på begrænsede og sårbare områder.

10.0 Konklusion

Et af de største turismeproblemerne på nuværende tidspunkt er ifølge VFI, at Færøerne er en forholdsvis ukendt destination, hvilket er grunden til, at så mange kræfter bliver lagt i markedsføringen.

Færøerne blev i 2009 nomineret til verdens skønneste øsamfund på grund af dens smukke og uspolerede natur og den autentiske kultur. Dog er der tegn på, at naturen ikke er så uspoleret, som det umiddelbart ser ud til. Færøernes naturperler er af særlig skrøbelig karakter, hvorfor man kan se nogle menneskelige påvirkninger på disse områder. Dette skyldes nødvendigvis ikke turister, men skyldes mere en holdning, som man gennem tiderne har haft til naturen, at den er til frit brug.

I skrivende stund er der fokus på at få flere turister til Færøerne, men som jeg ser det mangler der nogle essentielle mekanismer, som forudsætter en bæredygtig turismeudvikling. Disse værende praktiske elementer i form af regulering, indtægter, skiltning, borgerinddragelse og forskning, som jeg absolut mener må tages højde for for at få den bedst mulige langsigtede udvikling.

Denne udvikling kræver en strategisk planlægningsproces med hensyntagen til alle aspekter af det mangfoldige turismesystem; udbud, efterspørgsel, folket, miljøet og økonomien. Der kræves en bred enighed omkring, at dette er målsætningen samt en politisk vilje til at forene og understøtte lokale og nationale planer.

Det er essentielt at pointere, at selv om turisme kan medføre yderligere indvirkninger på samfundet, mener jeg, at Færøerne har brug for turisme. Både for at få et mere dynamisk samfund og for at stabilisere økonomien. Derudover kan turisme være den færøske naturs ”redningmand”, i form af større fokus på bevarelse af naturområder og fugleliv. Turismen skal ikke ses som en trusselsfaktor men som en opmærksomhedsfaktor, der kan fremme beskyttelse.

Her mener jeg at turisme, forudsat at den bliver planlagt hensigtsmæssigt, kan være med til at skabe forståelse for betydningen af de naturlige ressourcer. Der findes ikke nogle immanente faktorer i erhvervet, der tilskynder dette. Færøerne kan derfor vælge at fortsætte den nuværende tilgang indtil fundamentet er væk eller vælge en ny retning med fokus på bæredygtighed, der efter min mening vil gavne både erhvervet og hele landet.

11.0 Litteraturliste

- Andersen, I. (2002). *Den Skinbarelige Virkelighed* (2nd udg.). Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Andriotis, K. (2000). Local Community Perceptions of Tourism as a development tool. I A. K., *Development Tool: The Island of Crete* (s. 60-91). Bournemouth University.
- Atlantic Airways. (u.d.). *Om os*. Hentede 15. Maj 2014 fra Atlantic Airways A/S: <https://www.atlantic.fo/da/om-os/firmaet/>
- Baldacchino, G. (2006). Warm versus Cold Water Island Tourism: A Review of Policy Implications. *Island Studies Journal*, 1(2), 183-200.
- Brandt, J. (2010). Sustainability as a Tug of War between ecological optimisation and social conflict solution. I B. Elling, M. Figueroa, E. Jelsøe, & K. A. Nielsen, *A New Agenda for Sustainability* (s. 43-63). Ashgate Publishing.
- Briguglio, L. (2008). Sustainable Tourism on the Small Island of Gozo. *Papers on Islands and Small States*, 1-14.
- Briguglio, L., & Briguglio, M. (1996). Sustainable Tourism in Small Islands - The Case of Malta. *Sustainable tourism in islands and small states*, 162-179.
- Brundtland, G. H. (1987). Our Common Future. *World Commission on Environment and Development*, 247.
- Butler, R. W. (1993). Tourism - An Evolutionary Approach. 27-44.
- Chung, J. Y. (2009). Seasonality in Tourism: A Review. *Tourism Research*, 7(5), 82-96.
- Coccosis, H. (2009). Sustainable Development and Tourism: Opportunities and Threats to Cultural Heritage from Tourism. I Nijkamp, & Girard, *Cultural Heritage, Local Resources and Sustainable Tourism* (s. 47-59).
- Coccosis, H., & Mexa, A. (2004). The Challenge of Tourism Carrying Capacity Assessment. *New Directions in Tourism Analysis*, 310.
- Cornelissen, S. (2005). *The Global Tourism System: Governance, Development and Lessons from South Africa*. South Africa: Ashgate Publishing.
- Danmarks Radio. (u.d.). *Nye bud på at vende udvandring til indvandring på Færøerne*. Hentede 14. Mars 2014 fra Danmarks Radio P1: [http://www.dr.dk/arkivP1/orientering/indslag/2013/04/12/154411_1_1_1_1_1_1_1_1_1_1_1.htm](http://www.dr.dk/arkivP1/orientering/indslag/2013/04/12/154411_1_1_1_1_1_1_1_1_1_1.htm)
- Deery, M., & Jago, L. (2010). Social Impacts of events and the role of anti-social behaviour. *International Journal of Event and Festival Management*, 1(1), 8-28.

Súsanna Laursen – Kandidatafhandling (Plan, By & Proces)

Girand, L. F., & Nijkamp, P. (2009). *Cultural Tourism and Sustainable Local Development*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.

Gunn, C. (2000). *Community Tourism Basics*. Texas.

Gunn, C. (2000). *Tourism, a Smokestack Industry*. *Travel & Tourism Research Association*.

Gunn, C. A., & Var, T. (2002). *Tourism Planning: Basic Concepts Cases* (4th udg.). New York: Taylor & Francis.

Hall, M. C. (2008). *Tourism Planning policies, processes and relationships*. Pearson Prentice Hall.

Hall, M. C. (2008). *Tourism Planning policies, processes and relationships*. Pearson Prentice Hall.

Haywood, M. (1988). Responsible and responsive tourism planning in the community. *Tourism Management*, 9(2), 105-118.

House of Industry. (u.d.). *The Faroese Tourism Branch Association*. Hentede 01. June 2014 fra House of Industry: <http://www.industry.fo/Default.aspx?ID=3819>

Innskeep, E. (1997). *Tourism Planning: An Integrated and Sustainable Development Approach*. John Wiley & Son Inc.

Jensen, J. K. (u.d.). *Hæderspriser*. Hentede 20. Maj 2014 fra Jens-Kjeld Jensen, Nólsoy: http://www.jenskjeld.info/DK_side/indexdk.htm

Kiper, T. (2013). Role of Ecotourism in Sustainable Development. I M. Ozyavuz, *Advances in Landscape Architecture*.

Knowles, J., & Lankford, S. (2000). Tourism and Sustainability: Can They be Partners? *World Leisure Journal*, 42(2), 4-10.

Kristensen, C. J. (2007). Interview med Enkeltpersoner. I F. e. al, *Teknikker i Samfundsvidenskaberne* (1 udg.). Roskilde Universitetsforlag.

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Interview - Introduktion til et håndværk*. København: Hans Reitzels Forlag.

Lankford, S., & Howard, D. (1994). Developing a Tourism Impact Attitude Scale. *Annals of Tourism Research*(21), 121-139.

Látková, P., & Vogt, C. (2011). Residents' Attitudes towards Existing and Future Tourism Development in Rural Communities. *Journal of Travel Research*, 50-67.

Maslow, A. (1943). *A Theory of Human Motivation* (Årg. 50). *Psychological Review*.

McCool, S. F., & Lime, D. W. (23. Nov 2009). Tourism Carrying Capacity: Tempting Fantasy or Useful Reality? 372-388.

Súsanna Laursen – Kandidatafhandling (Plan, By & Proces)

Mykines Sp/f. (u.d.). *Mykines - Must See from Sea*. Hentede 20. May 2014 fra Mykines:
<http://mykines.fo/>

Newton, N. (2010). The use of semi-structured interviews in qualitative research: strengths and weaknesses. *Paper submitted in part completion of the requirements of the degree of Doctor of Philosophy*, 1-11.

Nielsen, Et, & Al. (2012). New Agenda for sustainability, Introduction. *Uddrag fra kompendie: Plan, by & Process*.

Nólsoy. (u.d.). *Nólsoy*. Hentede 05. Juni 2014 fra Turistinformationen på Nólsoy:
<http://www.visitnolsoy.fo/DK/>

Okazaki, E. A. (2008). Community-Based Tourism Model: Its conception and Use. *Journal of Sustainable Tourism*, 16(5), 511-529.

Pizam, A. (1978). Tourism Impacts: The social costs to the destination community as perceived by its residents. *Journal of Travel Research*, 16(4), 8-12.

Reykjavík Grapevine. (5. July 2012). *Travellers Take Their Toll On Tourist Destinations*. Hentede 10. May 2014 fra The Reykjavík Grapevine:
<http://grapevine.is/mag/interview/2012/07/05/travellers-take-their-toll-on-tourist-destinations/>

Sabban, M. (2013). Rapport om bæredygtig turisme i Middelhavsområdet. *ARLEM*, 1-14.

Sharpley, R. (2013). Host perception of Tourism: A View of the Research. *Tourism Management*, 37-49.

Sheldon, J. (2005). The Challenges to Sustainability in Island Tourism. *School of Travel Industry Management*, 1-12.

Smyril Line. (u.d.). *Om os*. Hentede 15. Maj 2014 fra Smyril Line A/S:
<http://www.smyrilline.dk/Om-os-12468.aspx>

Sofield, T. (2002). Carrying Capacity and Management in Protected Areas: Is the Glass Half-Empty? No, it is Half-Full." . 20.

Stylidis, D., & Terzidou, M. (2007). Island tourism and its Socio-Economic Impacts. *MIBES*, 954-967.

Sundbo, J. (2014). *Turisme og Oplevelsesøkonomi - en udkantsstrategi*. Tórshavn: Faroe University Press.

Sundbo, J., & Sørensen, F. (2013). *Handbook on the experience economy*. England: Edward Elgar Publishing Limited.

Visit Faroe Islands. (u.d.). *Authentic, unspoilt and likely to remain so*. Hentede 20. April 2014 fra Visit Faroe Islands: <http://www.visitfaroeislands.com/en/be-inspired/national-geographic-traveler/>

Súsanna Laursen – Kandidatafhandling (Plan, By & Proces)

Visit Faroe Islands. (u.d.). *Frontpage*. Hentede 14. Marts 2014 fra Visit Faroe Islands:
<http://www.visitfaroeislands.com>

Wolsing, P. (2013). Responsibility to Nature? Hans Jonas and Environmental Ethics.
Icelandic Journal of Nordic and Mediterranean Studies, 8(3).

World Tourism Organization. (u.d.). *A Historical Perspective of world tourism*. Hentede 15.
May 2014 fra World Tourism Organization:
<http://www2.unwto.org/facts/eng/vision.htm>

12.0 Bilagslist